

**BULLETIN
SLOVENSKEJ
ASOCIÁCIE
KNIŽNÍC**

ROČNÍK 12

ČÍSLO 4

BRATISLAVA 2004

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 12

Číslo 4/2004

Vydáva Slovenská asociácia knižníc (sekretariát: Centrum VTI SR, Nám. slobody 19, 812 23 Bratislava) ● Hlavný redaktor Ján Kurák ● Výkonná redaktorka Mária Mlynáriková (tel.: 02/43 42 05 97, e-mail: publik@tbb5.cvtisr.sk) ● Členky redakčnej rady: Jana Amrichová, Ľudmila Čelková, Eleonóra Janšová, Marta Sakalová, Valéria Zavadská ● Vychádza 4x ročne ● Registračné číslo 2512/2001 ● ISSN 1335-7905 ● Tlač CVTI SR ● www.sakba.sk

OBSAH

<i>D. Gondová</i> : Aký bol rok 2004 alebo čo nás teší a neteší	3
---	---

ČLÁNKY

<i>M. Feriančeková</i> : Trojjubileum mikulášskej knižnice	6
<i>M. Balkóciová</i> : Žilinská knižnica 80-ročná	10
<i>V. Závadská</i> : Ochrana fondov v knižniciach na Slovensku a v ŠVK v Prešove	18

INFORMÁCIE

<i>-dr-</i> : O rokovaní správnej rady SAK	24
<i>D. Lechner</i> : SAKAČIK – skúsme založiť tradíciu	25
<i>L. Kucka</i> : Microsoft Academic Select – multilicenčný program pre knižnice	26
<i>E. Tarovská</i> : Ako ďalej, sivá literatúra?	27
<i>K. Kinčíková</i> : INFORUM 2004	28
<i>D. Džuganová</i> : CASLIN 2004	29
<i>A. Gašparovičová</i> : Malokarpatská knižnica v Pezinku – Partnerská knižnica Kancelárie NR SR	36
<i>V. Závadská</i> : Prezentácia personálnych bibliografií v ŠVK v Prešove	37
<i>M. Domenová</i> : Dni európskeho kultúrneho dedičstva v ŠVK v Prešove	39
<i>L. Čelková</i> : SAK na Bibliotéke 2004	40

PÝTAME SA...

Na úvod novej rubriky	44
-----------------------------	----

PREČÍTALI SME ZA VÁS

<i>D. Sawicka</i> : Zbúrat' mýty	46
<i>M. Huczek</i> : Public relations a obraz knižnice	51

JUBILANTI

<i>E. Šebestová</i> : Jubilantka Katarína Soukupová	57
<i>M. Horváthová</i> : Tri želania pre Dr. Ľudmilu Čelkovú	58

Aký bol rok 2004 alebo čo nás teší a neteší ✓

Je začiatok novembra 2004. Pred týždňom skončil medzinárodný knižný veľtrh Bibliotéka, ktorý býval doteraz takmer vždy posledným podujatím v pláne práce Slovenskej asociácie knižníc. Je teda už pomaly čas zamyslieť sa nad odchádzajúcim rokom a začať s prípravou plánu na rok budúci.

Čo nás v tomto roku potešilo či ešte stále teší?

Teší nás, že sa nám podarilo uskutočniť väčšinu tohtoročných naplánovaných podujatí. Už tradične ťažiskovým podujatím bol Týždeň slovenských knižníc, ktorý dávno prešiel rámec SAK a stal sa doslovne celoslovenským knihovníckym podujatím. Uskutočnili sa i všetky ďalšie odborné podujatia okrem seminára zameraného na nové spôsoby komunikácie s používateľmi knižnično-informačných služieb, ktorý sme z technických a personálnych dôvodov predbežne zrušili. O jednotlivých akciách sme priebežne informovali v bulletine, podrobnejšie ich budeme hodnotiť na valnom zhromaždení začiatkom roka 2005.

Obzvlášť nás potešilo, že sme mali na Bibliotéke až dve sprievodné podujatia, a to „Hodinu hlasného čítania“ a predstavenie autorov stredného Považia – besedu nazvanú Slovom a písmom spod Považského hradu. Ďakujeme Slovenskej pedagogickej knižnici v Bratislave, združeniu Orava a Považskej knižnici z Považskej Bystrice. Ďakujeme aj kolegom, ktorí zabezpečili všetko potrebné, aby stánok Slovenskej asociácie knižníc reprezentoval knižnice. Dokázali vynikajúco zvládnuť všetky – objektívne i subjektívne – prekážky a problémy.

Teší nás skutočnosť, že práve čítate štvrté, teda posledné tohtoročné číslo Bulletinu SAK, čo je dôkazom, že sa nám darí realizovať aj našu edičnú činnosť. Úprimné poďakovanie patrí hlavnému redaktorovi a výkonnej redaktorky.

Teší nás dokonca i rámcová bilancia plánovaných výdavkov a príjmov rozpočtu roku 2004. Napriek tomu, že ešte nie je rozpočet uzavretý, vyzerať to tak, že sme boli schopní niektoré plánované výdavky znížiť a väčšinu príjmov naplniť. Mimoriadne si vážime a oceňujeme, že všetky knižnice – okrem jednej, ktorá požiadala o odklad platby – zaplatili v termíne členský príspevok! Je to prvýkrát v histórii SAK. Veľké poďakovanie patrí všetkým, ktorí Slovenskej asociácii knižníc darovali 2 % zo svojich daní, vďaka čomu sme do rozpočtu získali 28 151 korún (plánovali sme 20 000!). Časť zo získaných finančných prostriedkov sme sa rozhodli venovať na podporu celoslovenskej čitateľskej súťaže detí Čítame s Osmijankom. Naš finančný príspevok bol použitý na tlač plagátov pre účastníkov súťaže. Zdá sa nám neskutočné a súčasne veľmi potešujúce, že s Osmijankom bude čítať takmer 10 000, t. j. slovom – desaťtisíc detí! Naozaj je to tak, knižnice, školy i jednotlivci si objednali desaťtisíc plagátov.

Teší nás, že správna rada SAK sa rozhodla vyhlásiť súťaž SAKAČIK. Uvidíme, koľko nominácií dostaneme, keď uzavrieme a vyhodnotíme jej prvý ročník.

Čo nás teší menej či vôbec neteší?

Vôbec nás neteší, že sa nám na Ministerstve kultúry SR napriek opakovanej snahe nepodarilo doriešiť problém spojený s uzavretím hromadnej licenčnej zmluvy s LITA o verejnom rozširovaní diel knižnicami vypožičiavaním. Po neúspešných rokovaniach na úrovni príslušných odborných sekcií sme začiatkom novembra o riešenie problému písomne požiadali pána ministra. Verme, že dostaneme nádejnú odpoveď.

V rámci grantového programu Ex Libris mali knižnice možnosť podávať projekty až v dvoch podprogramoch: 2.7. – podpora projektov v oblasti knižníc a knižničných činností a 2.9. – podpora nákupu informačných zdrojov pre knižnice. Napriek skutočnosti, že projekty v rámci podprogramu 2.7 boli komisiou posúdené a schválené ešte v máji, mnohé knižnice peniaze doteraz nemajú, čo nás, pochopiteľne, neteší. A už vôbec nás neteší, skôr vzbudzuje ľútosť, že akvizičné projekty sa posudzujú až teraz, takmer na konci roka. Ich realizácia bude, najmä z časového hľadiska, pre knižnice značne náročná. Knižnice by totiž podľa verejného prísľubu vysokého štátneho úradníka (šot v televízii TA3 dňa 25. 10. 2004) mali dostať 10 miliónov korún, ktoré budú môcť či musieť v priebehu pár decembrových dní minúť. V tejto súvislosti malá poznámka, resp. citát z webovej stránky Ministerstva kultúry SR – podprogram 2.9: „Cieľom podprogramu 2.9 je podpora zabezpečenia informačných zdrojov – nákup tlačенých neperiodických publikácií. Týmto chce MK SR čiastočne kompenzovať negatívny dosah zvýšenia DPH na knihy vo výške 19 % a zlepšiť kritickú situáciu v doplňovaní – akvizícii knižničných dokumentov v knižniciach knižničného systému SR. Podprogram je prioritne určený na nákup kvalitnej slovenskej klasickej a súčasnej literatúry, prekladovej, náučnej, encyklopedickej a slovníkovej literatúry z produkcie vydavateľstiev vykonávajúcich činnosť na území Slovenskej republiky!!!“ Knižnice za zvýšenú DPH nakupujú od začiatku roka a nerozumieme, prečo bol tento podprogram vyhlásený ako posledný!? Ak by to bolo inak, azda by sa „lepšie“ žilo aj slovenským vydavateľom a kníhkupcom...

Menej nás teší, že sa nám nedarí operatívne aktualizovať webovú stránku Slovenskej asociácie knižníc. Správna rada sa na svojom poslednom zasadnutí snažila nájsť vhodný spôsob nápravy tohto stavu, tak uvidíme, či sa nám to podarilo.

Tých vecí, ktoré nás menej tešia či vôbec netešia, je ešte pomerne veľa. Avšak viaceré z nich zatiaľ nevieme ovplyvniť či zmeniť. Nepochybujeme však, že sú aj problémy, o ktorých nevieme, a pri ich riešení by sme azda i mohli pomôcť. Prosíme Vás, napíšte nám, pošlite e-mail, na aké otázky, na čo sa máme zamerať na budúci rok. Rámcový návrh plánu práce na rok 2005 máme pripravený. Sú to už viac-menej tradičné podujatia – Týždeň slovenských knižníc (18. 4. – 24. 4. 2005), seminár akademických knižníc, podpora účasti na medzinárodnej konferencii INFORUM (24. 5. – 26. 5. 2005), Bibliotéka a pod. Plán je však stále otvorený, preto Vás prosíme, napíšte nám, čo Vás najviac trápi. Uvedomme si, že viac hláv – viac rozumu. Našu členskú základňu tvorí takmer 80 knižníc. Je to dostatočne silná množina knižníc, aby sme hovorili za knižnice SR? Sú medzi nami všetky vedecké knižnice (čo nás teší) a väčšina z akademických knižníc (taktiež je to potešujúce). Viac ako polovicu členov SAK tvoria verejné knižnice, v

asociácii sú všetky krajské knižnice (tešíme sa), ale len časť regionálnych knižníc (to nás vôbec neteší). Prečo je to tak? Nevedia o nás (asi vedia, veď sa zapájajú do Týždňa slovenských knižníc)? Neoslovuje ich naša činnosť? Máme sa vôbec snažiť o zvýšenie počtu členov? Príveľa otázok. Ak poznáte aspoň na niektorú z nich odpoveď, prosím, napíšte!!!

PhDr. Daniela Gondová, predsedníčka SAK

Trojjubileum mikulášskej knižnice ✓

Mgr. Marcela Feriančeková, riaditeľka Knižnice G. F. Belopotockého, Liptovský Mikuláš

**KNIŽNICA
G A Š P A R A
F E J É R P A T A K Ý
B E L O P O T O C K É H O**

Rok 2004 je pre Knižnicu Gašpara Fejérpataký-Belopotockého v Liptovskom Mikuláši rokom, v ktorom si pracovníci knižnice, kolegovia knihovníci z celého Slovenska a dúfam, že aj celá kultúrna verejnosť, pripomíname tri významné výročia, ktoré významnou mierou ovplyvnili históriu verejného knihovníctva na Slovensku:

1. 210. výročie narodenia Gašpara Fejérpataký-Belopotockého (1. januára 1794)
2. 130. výročie jeho úmrtia (18. mája 1874)
3. 175. výročie založenia 1. verejnej knižnice na Slovensku v Liptovskom Sv. Mikuláši (1. novembra 1829).

Život a dielo Gašpara Fejérpataký-Belopotockého sa viaže na zložité obdobie slovenských dejín. Bol medzigeneračný, a teda i dosť netypický predstaviteľ našej obrodeneckej kultúry, štúrovského hnutia, jeden z najznámejších organizátorov kultúrneho života 19. storočia.

Belopotocký pochádzal zo zemianskej rodiny. Narodil sa 1. januára 1794 v Paludzi. Jeho otec Mikuláš hospodáril na prenajatom majetku od zemana Plathyho a súčasne remeselníčil ako knihár. Jeho rod pochádzal zo zemianskej rodiny z Kľačian a Malatína. Matka Mária, rodená Benická, zomrela, keď mal Gašpar 6 rokov. Základnú školu vychodil v Paludzi. V rokoch 1805 – 1807 študoval v Kežmarku, ale toto štúdium pre zlú finančnú situáciu rodiny nedokončil. Potom sa učil u svojho otca za knihára. Ako 16-ročný odišiel na vandrovkú a roky strávené v Kežmarku, Levoči, Košiciach, Lučenci, Budapešti a Viedni mu boli životnou školou. Súkromne navštevoval aj kresliarsku školu v Pešti a kresliarsku akadémiu vo Viedni. Domov do Paludze sa vrátil v roku 1815. Po čase vyplatil otcove dlhy a v roku 1821 sa odsťahoval do Liptovského Sv. Mikuláša, kde pôsobil ako knihár a knihkupec. Postupne si vytvoril veľkú sieť stálych i príležitostných komisionárov, prostredníctvom ktorých distribuoval prakticky na celé po slovensky hovoriace územie Uhorska slovenské a české knihy, časopisy a kalendáre. Sám v rokoch 1830 až 1874 vydával *Nový i starý vlastenecký kalendář s literárnou prílohou Slovenský pozorník*, do ktorého prispievali: Samo Tomášik, Ľudovít Štúr, Ján a Samo Chalupkovi, Janko Král' a ďalší.

Dňa 1. novembra 1829 otvoril v Liptovskom Sv. Mikuláši 1. verejnú knižnicu na Slovensku a nazval ju Slovenská požičiavacia bibliotéka. Úspešne pôsobila až do roku 1842, keď ju Kráľovská miestodržiteľská rada prikázala zatvoriť.

Iniciátorom, novátorom a zakladateľom tradície bol Belopotocký aj v ochotníckej divadelnej činnosti. Dňa 22. augusta 1830 začalo svoju činnosť Divadlo slowanské swato-mikulášske hrou Jána Chalupku Kocúrko. Pod vedením Belopotockého odohralo toto divadlo v 30. a 40. rokoch 19. storočia vyše 50 divadelných predstavení s 33 hrami.

Belopotocký mal veľmi blízky vzťah so štúrovcami. Dával im priestor vo svojom kalendári, zaslúžil sa o to, že Michal Miloslav Hodža prišiel na faru do Liptovského Mikuláša, finančne podporoval Katedru slovenskej reči a literatúry v Bratislave aj Štúrove Slovenské noviny, aktívne ako pokladník pracoval v spolku Tatrín.

V prvej polovici 19. storočia bol Belopotocký jednou z najiniciatívnejších osobností slovenského národno-kultúrneho pohybu. Národnému hnutiu sa usiloval pomôcť aj pokusom o založenie tlačiarne. Počas revolúcie v rokoch 1848 – 1849 sa pridal k Hurbanovým dobrovoľníkom. Po návrate z Dolnej zeme bol krátko slúžnodvorským, cisársko-kráľovským sirotským otcom, prísediacim na súde a pisárom u advokáta v Námestove. Starobu prežil v rodinnom kruhu s manželkou Annou, rodenou Vitálišovou, a synom Bohuomilom Zvěstoňom, narodeným v roku 1833. Zomrel v ústraní 18. mája 1874 v Liptovskom Mikuláši.

Belopotockého verejná knižnica bola výchovno-vzdelávacou inštitúciou, čo vyplývalo z jeho presvedčenia, že sila národa je vo vzdelanosti, pričom si v tejto súvislosti veľmi vážil knihu a pokladal ju za najdôležitejší prostriedok vzdelávania. Belopotocký do svojej knižnice nakúpil beletristické i náučné knihy v slovenskom a českom jazyku za 500 zlatých. Postupne získal až 60 čitateľov, ktorým venoval všestrannú pozornosť a prihliadal na ich konkrétne záujmy a potreby. Keďže Belopotocký nemal úradné povolenie na založenie knižnice, Kráľovská miestodržiteľská rada na základe návrhu Ústredného cenzorského úradu zo dňa 18. decembra 1842 prikázala knižnicu zatvoriť, hoci podľa vyjadrenia daného úradu tzv. protišťátne knihy sa v knižnici nenachádzali. Kráľovská rada preto nebola proti povoleniu knižnicu znova otvoriť, ak Belopotocký o to oficiálne požiada. Nestalo sa tak, pretože v roku 1843 prevzali funkcie verejnej knižnice seniorálna knižnica a knižnica nedeľnej školy, ktorých fondy boli doplnené knihami z Belopotockého knižnice.

Belopotockého mikulášska verejná knižnica prekročila v tom čase rámec významu lokálnej alebo regionálnej kultúrnej inštitúcie. Jej vznik a 14-ročné úspešné účinkovanie boli nezvyčajne silnou ideovou vzpruhou pre zakladanie a pôsobenie knižníc na celom Slovensku – knižníc nového typu, otvorených pre širokú verejnosť.

Verejná knižnica v Liptovskom Mikuláši sa hrdo hlási k menu svojho zakladateľa, nesie ho predsa aj vo svojom oficiálnom názve. Aby sme si dôstojne pripomenuli životné jubi-

leá Gašpara Fejérpataky-Belopotockého a výročie založenia 1. verejnej knižnice na Slovensku v Liptovskom Mikuláši, rozhodli sme sa v spolupráci so Slovenskou národnou knižnicou v Martine, Národným bibliografickým ústavom a Bibliografickou sekciou SSK pozvať do Liptovského Mikuláša v dňoch 3. až 5. októbra 2004 bibliografov z Čiech, Moravy a Slovenska na medzinárodné kolokvium venované práve vyššie spomenutým jubileám. Za výraznej podpory mesta Liptovský Mikuláš, Žilinského samosprávneho kraja a sponzorov z regiónu Liptov sa účastníci kolokvia venovali odbornému programu, ako aj kultúrno-spoločenskému spoznávaníu Liptovského Mikuláša a jeho okolia.

Účastníci kolokvia

Kolokvium odštartovalo už v podvečer 3. októbra, keď prví hostia navštívili artikulárny kostol z Paludze vo Sv. Kríži, v ktorom onoho času bol pokrstený aj G. F. Belopotocký. Večernou bodkou bol pohľad na vysvietený nočný Mikuláš z vrcholu Hája Nicovô.

Dňa 4. októbra oficiálne rokovanie kolokvia otvorili svojimi príhovormi MUDr. Alexander Slavkovský, primátor mesta Liptovský Mikuláš, a Dr. Miloš Kovačka, riaditeľa NBÚ SNK Martin. So životom a dielom Gašpara Fejérpataky-Belopotockého oboznámila prítomných Mgr. Daniela Fiačanová z Múzea Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši. Na jej slová nadviazal PhDr. Jozef Šelepec z ŠVK Prešov v príspevku, ktorý dokumentoval *ohlas činnosti G. F. Belopotockého na Ukrajine v polovici 19. storočia. História i súčasnosť verejnej knižnice v Liptovskom Mikuláši* priblížila prítomným Mgr. Marcela Feriančeková z Knižnice G. F. Belopotockého v Lipt. Mikuláši a *výsledky výskumu Knižnice Matúša*

Blahu interpretoval Mgr. Vladimír Ferenčík, senior liptovsko-oravského seniorátu ECAV. Ďalšie príspevky sa venovali osobnosti Juraja Tranovského. Videofilm bol priblížením jeho života a diela, PhDr. Marie Nádvorníková, CSc., z Vědecké knihovny Olomouc sa zamerala na *osobnosť Juraja Tranovského do jeho odchodu na Slovensko* a Dr. Miloš Kovačka, PhD., z NBÚ SNK Martin zmapoval *pôsobenie Tranovského na Slovensku*. Mgr. Ľudmila Strohnerová z Verejnej knižnice Michala Rešetku v Trenčíne nemohla vzhľadom na región vynechať *Juraja Jánošíka a jeho miesto v dejinách Trenčína a jeho vzťah k Liptovu*. Zaujímavou témou, ktorá by si určite zaslúžila širší výskum, sa zaoberala Mgr. Elena Matisková z Krajskej knižnice Ľudovíta Štúra vo Zvolene. Jej príspevok mal názov *Podiel českých lesníkov na rozvoji lesníctva na Slovensku*. Nezameniteľnú úlohu tlačenej slova na rozvoji vzdelanosti a kultúrnosti národa dokázala vo svojom príspevku o *Dadanovskej exulantskej tlačiarňami v Žiline* Božena Soboľová zo Žilinskej knižnice. Prvý deň rokovania českých, moravských a slovenských bibliografov ukončila PhDr. Jiřina Bínová zo Stredočeskej vedeckej knižnice v Kladne a jej dokumentácia *Roku českej hudby a hudobných vzťahov česko-slovenských*. Po krátkom vydýchnutí účastníci kolokvia absolvovali prechádzku po centre Liptovského Mikuláša, jeho novej pešej zóny, a počas nej navštívili najväčšie pamätihodnosti mesta: evanjelický kostol, expozíciu Tatrina a Žiadostí slovenského národa, Kostol sv. Mikuláša, Múzeum Janka Kráľa a jeho expozíciu Kapitoly z dejín Liptovského Mikuláša, synagógu a Knižnicu G. F. Belopotockého, kde pri malom občerstvení a príjemnej ľudovej hudbe nastal čas a priestor na priateľské rozhovory.

5. október – druhý rokovací deň medzinárodného bibliografického kolokvia – sa začal rannou kávou v Knižnici G. F. Belopotockého a následným znovuoďhalením pamätnej tabule Belopotockému a jeho Požičovacej bibliotéke na priečelí budovy knižnice. Pri tomto akte bol prítomný aj Ing. Jozef Repaský, zástupca primátora mesta. Odborný program otvorila Ivana Novotná zo Študijnej a vedeckej knižnice v Hradci Králové a pripomenula zaujímavú osobnosť česko-slovenských vzťahov – *Jana Kadavého*. Doc. PhDr. Jaroslav Kubíček, CSc., riaditeľ Moravskej zemskej knižnice v Brne, predniesol mimoriadne inšpiratívny príspevok *Noviny vydávané v ČR pre Slovensko 1918 – 1938*. Pokračoval Ing. Jan Kaňka z Krajskej knižnice Františka Bartoša v Zlíne s *Bibliografiou horolezeckých sprievodcov Vysokých Tatier*. Práca, ale najmä zanietenosť pre danú tému bola predmetom obdivu bibliografov spod Tatier. PhDr. Peter Vítek, riaditeľ Okresného archívu v Liptovskom Mikuláši, vo svojom príspevku veľmi zaujímavovo objasnil postavenie *českej šľachty v Liptove a liptovských šľachticov v Čechách a na Morave*. V ďalšom príspevku účastníkov kolokvia previedla *míľnikmi regionálnej bibliografie vo verejných knižniciach východného Slovenska* Elena Kolivošková z Verejnej knižnice Jána Bocatia Košice. O vývoji a súčasnosti *regionálnej bibliografie Liptova* informovala Ivona Salajová z Knižnice G. F. Belopotockého v Lipt. Mikuláši. Záverečné slová pripadli doc. PhDr. Jaromírovi Kubíčkov, CSc., a Dr. Milošovi Kovačkovi, PhD., ktorí zhodnotili končiacie sa kolokvium a naznačili ďalšie plány českých, moravských a slovenských bibliografov.

Stretneme sa na Morave roku 2005!

Žilinská knižnica 80-ročná ✓

Mgr. Mária Balkóciová, Žilinská knižnica

80. výročie založenia Mestskej verejnej knižnice, predchodkyne súčasnej Žilinskej knižnice, bolo príležitosťou pre malú slávnosť, ktorou si 28. októbra 2004 knižnica za účasti predstaviteľov Žilinského samosprávneho kraja, mesta Žilina, Slovenskej národnej knižnice, regionálnych knižníc, Slovenskej asociácie knižníc a ďalších hostí pripomenula medzníky svojho vývoja a vyjadrila uznanie tým, ktorí prispeli k jej rozvoju.

V roku 1919 na Slovensku verejné obecné knižnice neexistovali. Prvý knižnícky zákon č. 430 z 22. júla 1919 o verejných obecných knižniciach sa začal uplatňovať až okolo roku 1925.

V Žiline snahy o založenie verejnej knižnice vyvrcholili v roku 1924, keď rada mesta Žilina schválila zriadenie „verejnej knihovne“ a jej knihovníkom sa stal profesor štátnej reálky Raymund Žižka. Knižnica začínala so základným fondom 202 viazaných a skatalogizovaných zväzkov – bol to dar Ministerstva školstva a národnej osvety, ktoré pre 28 knižníc na Slovensku distribuovala Výpravňa kníh pre obecné knižnice pri Matici slovenskej. V tom čase mala Žilina 12 004 obyvateľov a rozpočet na celoročnú činnosť knižnice bol 18 032,95 korún, čo predstavovalo 0,66 halierov na obyvateľa. Vykonávacie nariadenie ku knižníckemu zákonu totiž nariaďovalo mestám, ktorých počet obyvateľov bol od 10 000 do 100 000, rozpočtovať sumu aspoň 70 halierov na obyvateľa. Z rozpočtu hlavnú položku tvoril nákup kníh. Čitateľ platil zápisné jednu korunu. Knižnica bola otvorená denne 1 hodinu. Už od sprístupnenia mala knižnica 250 čitateľov, čo predstavovalo o niečo viac ako 2 % obyvateľov, najpočetnejšie bol medzi nimi zastúpený „stav robotnícky“ – 64 čitateľov, ktorí si vypožičali 5 040 kníh. Najviac sa požičiavali knihy „zábavné“ – 4 687, najčítanejšími autormi boli J. Kalinčiak, J. Š. Baar, H. Sienkiewicz. V prvom roku činnosti vzrástol knižničný fond (KF) na 730 zväzkov, pričom predpísané 20-percentné zastúpenie náučnej literatúry bolo mierne prekročené. Vtedajšia priemerná cena knihy bola necelých 13 korún.

Zákon ukladal, že knižnica má mať okrem požičovne aj čítareň, ale pri žilinskej mestskej verejnej knižnici bola čítareň sprístupnená až 13. marca 1927. Otvorená bola v čase od 18. do 21. hodiny. O jej využívanie bol medzi obyvateľmi záujem, o čom svedčí priemerná denná návštevnosť 30 – 70 čitateľov.

Zákon ďalej ukladal, že v mestách nad 10 000 obyvateľov má byť knižnica profesionálna. Prvý profesionálny knihovník Mestskej verejnej knižnice v Žiline bol menovaný v roku 1931. Bol ním Andrej Hvizdák Podlučinský (1883 – 1948), známy ako robotnícky básnik, publicista, zberateľ a prekladateľ robotníckych a revolučných piesní, ktorý vo funkcii knihovníka pracoval vyše pätnásť rokov. Pri knižnici pracovala knižničná rada, knižnica predkladala mestskej rade výročné správy o činnosti. Z nich sa dozvedáme, že do knižnice ročne pribúdalo v priemere 300 zväzkov, a tak v roku 1941, poslednom z vojnových rokov, z ktorého sú známe údaje o činnosti knižnice, KF tvoril

6 390 kníh, knižnica mala temer 800 čitateľov a výpožičky dosiahli viac ako 13 000 zväzkov.

V rokoch 1939 – 1944 sa činnosť Mestskej verejnej knižnice v Žiline nerozvíjala, iba udržiavala. V roku 1939 bola knižnica otvorená 137 dní ročne, a to striedavo pre mládež (v utorok a stredu) a pre dospelých (vo štvrtok a v sobotu). KF tvorilo 5 474 kníh, knižnica registrovala 621 čitateľov, ktorí si vypožičali 11 514 zväzkov kníh a časopisov. Aj keď mestskú knižnicu nezasiahli priamo vojnové udalosti, KF kvôli viacnásobnému vyradovaniu kníh českých autorov a s tematikou česko-slovenskej vzájomnosti či politicky nezodpovedajúcej literatúry, ako aj kvôli nevráteniu vypožičaných kníh čitateľmi dosť poklesol. Zrušenie čítárne, časté sťahovanie a niekoľkokomesačné zatvorenie knižnice spolu s okliešteným KF malo vplyv na celkovú činnosť knižnice.

Napriek viacerým povojnovým legislatívnym aktom i organizačným opatreniam štátnej správy, ako aj aktivitám Matice slovenskej, ktoré mali zabezpečiť obnovu a rozvoj verejných knižníc, knižnica v Žiline len pomaly obnovovala svoju činnosť. V rokoch 1948 až 1951 sa však počet čitateľov zvýšil zo 176 na 548 a výpožičky vzrástli z 5 048 na 21 047 zväzkov.

Na základe vládneho uznesenia z 22. apríla 1949 o presunoch pôsobností vo verejnej správe z ústredných úradov na krajské národné výbory Poverenictvo informácií a osvetu viacerými vyhláškami prenieslo správu verejných, vtedy ľudových knižníc v sídlach okresov a krajov na okresné a krajské národné výbory.

Rada Krajského národného výboru v Žiline sa na svojom zasadnutí dňa 5. februára 1952 uzniesla zriadiť Krajskú ľudovú knižnicu (KĽK), vymenovala jej riaditeľku a uložila zároveň zabezpečiť pre knižnicu vhodné priestory. KĽK začínala svoju existenciu s KF bývalej mestskej knižnice. Realizácia uznesenia KNV však stroskotala na priestoroch, a tak KF bol uskladnený v jednej miestnosti na zemi. Za takýchto podmienok sa nemohli realizovať výpožičné služby, štyri pracovníčky knižnice sa venovali len zhromažďovaniu a spracovávaniu KF (ktorý doplnil dar Poverenictva školstva a osvetu v čiastke 250 000 korún), metodickej činnosti v 16 okresných ľudových knižniciach kraja a „masovopolitckej práci“ čitateľskými konferenciami, besedami o knihách priamo na poliach i v závodoch či vydávaním metodických materiálov.

V takejto situácii bola krajská knižnica temer tri roky. Keď sa obyvatelia mesta dožadovali sprístupnenia knižnice, koncom roka 1954 získala KĽK priestory v hoteli Slovan. Po adaptácii piatich miestností, ich zariadení a presťahovaní KF začala knižnica pracovať 7. januára 1955 už pod vedením nového riaditeľa Jozefa Páva.

Žilinčania si novú knižnicu veľmi obľúbili. Dospelí čitateľa a mládež mali samostatné čítárne s voľným výberom kníh, pre dospelých bolo v nej okrem toho k dispozícii 60 druhov časopisov a „červený kútik“ s marxisticko-leninskou literatúrou. Knižnica disponovala obsiahlou fonotékou a pravidelne hrala čitateľom na želanie. Pre verejnosť bola otvorená denne od 14. do 19. hodiny, čítareň však bola otvorená až desať hodín – od 10. do 20. hodiny. V knižnici sa hneď od začiatku organizovala kultúrno-výchovná

práca s čitateľmi. Bola tu rozhlasová ústredňa s prepojením do všetkých miestností. Pomocou nej knihovníci pravidelne oboznamovali čitateľov s knižnými novinkami. Za prvý rok činnosti v nových priestoroch KĽK dosiahla veľmi pekné výsledky: KF dosiahol takmer 22 000 zväzkov, čitateľov bolo 3 393 a výpožičiek 47 337.

V nasledujúcich rokoch výkony krajskej knižnice rýchlo narastali, takže za tri roky sa svojimi ukazovateľmi zaradila medzi najlepšie knižnice na Slovensku. Za vzornú prácu v roku 1957 Poverenictvo školstva a kultúry udelilo KĽK v Žiline v rámci celoštátnej súťaže „Budujeme vzornú ľudovú knižnicu“ čestné uznanie (najvyššie ocenenie v tejto súťaži, titul „Vzorná ľudová knižnica“ získala už ako okresná knižnica o ďalších päť rokov). Riaditeľovi knižnice Jozefovi Pávovi udelilo Ministerstvo školstva a kultúry Čestné uznanie za mimoriadne zásluhy o rozvoj osvetovej práce.

Veľkosť a rozvoj mesta vyvolal potrebu sprístupňovať knižnično-informačné služby v ďalších častiach Žiliny. Už v roku 1957 bola otvorená malá pobočka v Budatíne. V roku 1959 pribudla pobočka na Studničkách. Bola tu zriadená zmiešaná požičovňa pre deti aj dospelých, príručný študijný fond slovníkov a encyklopédií a veľká, moderne zariadená čítareň. Čitateľia mali k dispozícii viac ako 100 druhov našich aj zahraničných novín a časopisov. V knižnici bola hudobná skriňa, fonotéka a televízia. Keďže v tom období bolo televízorom vybavených iba málo domácností, večerné televízne vysielania boli čitateľmi hojne navštevované. V čítárni mal priestor na stretnutia krúžok mladých žilinských autorov, pôsobilu tu aj divadielko poézie. Okrem čitateľských priestorov sídlilo na Studničkách aj riaditeľstvo knižnice, ekonomické a metodické oddelenie.

V roku 1960 mala knižnica za sebou veľmi úspešné päťročné obdobie intenzívneho rastu činnosti vo všetkých ukazovateľoch: zdvojnásobila svoj KF, ktorý tvorilo viac ako 42 000 zväzkov, počet čitateľov vzrástol o 33 % – dosiahol 5 068, výpožičky sa za znásobili až jeden a polkrát – zo 47 000 sa zvýšili na viac ako 116 000. Knižnica s už 15 pracovníkmi mala okrem pobočky v Budatíne dve výpožičné miesta, veľkú čítareň, rozvinutú kolektívnu prácu s čitateľmi, na ktorej podujatiach spolupracoval recitačný krúžok pri krajskej knižnici. Požičovne boli otvorené denne od 14. do 19. hodiny vrátane soboty. Čítareň na Studničkách bola otvorená denne až do 22. hodiny, pre čitateľov v nej bolo k dispozícii 119 časopisov, z toho 76 slovenských, 26 českých, 14 ruských, 2 maďarské a 1 francúzsky. Vo vzťahu k nižšie organizovaným knižniciam KĽK v Žiline uskutočňovala prieskumy v okresných knižniciach kraja, vydávala metodické a bibliografické materiály, starala sa o vzdelávanie profesionálnych a dobrovoľných knihovníkov.

Rok 1960 priniesol územnú reorganizáciu, v dôsledku ktorej bol KNV v Žiline zrušený, KĽK bola premenovaná na Okresnú ľudovú knižnicu (OLK), ale krajská, neskôr oblastná pôsobnosť jej zostala až do roku 1964.

V roku 1960 bol na základe nového knižničného zákona – zákona č. 53/1959 o jednotnej sústave knižníc – schválený nový organizačný poriadok OĽK. Podľa neho sa okresná knižnica stáva ústredím metodickej, bibliografickej a informačnej činnosti, ako aj medzi-knižničnej výpožičnej služby pre jednotnú sústavu knižníc v celom okrese. Významné

miesto v činnosti zaujala práca s náučnou literatúrou, bibliografická a informačná služba čitateľom. Podľa novej organizačnej štruktúry mala OĽK 5 oddelení: hospodársko-správne (knížnica sa stala osobným úradom svojich zamestnancov), metodické, bibliografické, oddelenie spracovania fondov a oddelenie styku s čitateľmi.

Pridelením vyhovujúcejších priestorov na súčasnej Národnej ulici v roku 1960, pobočky na Hlinách a v roku 1961 aj v okrajovej časti mesta – Závodí sa vytvorili podmienky pre ďalší rozvoj činnosti knižnice. V priestoroch na Národnej ulici sa vytvorilo hlavné pracovisko knižnice – ústredie. Bola tu veľká požičovňa s čítarňou pre dospelých, osobitné oddelenie pre deti a mládež, veľký výber náučnej literatúry a periodickej tlače. Okrem dostatočne dimenzovaných výpožičných priestorov mala knižnica k dispozícii aj veľké skladové priestory v suteréne budovy.

Pobočka na Hlinách ako prvá knižnica na rozrastajúcom sa sídlisku mala veľký význam pre približovanie knižničných služieb obyvateľom a postupne sa stala jednou z nosných pobočiek knižnice.

Po nástupe nového riaditeľa a stredoškolsky i vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov v roku 1963 sa vykonali v knižnici viaceré významné odborné práce v záujme skvalitnenia odbornej úrovne knižničnej práce, najmä v oblasti evidencie KF a služieb čitateľom: uskutočnila sa prvá komplexná revízna inventúra KF, vybudoval sa revízny katalóg, spracovali sa katalogizačné lístky náučnej literatúry pre systematický katalóg, táto literatúra sa usporiadala podľa MDT, skvalitnila sa medziknižničná výpožičná služba a zaviedla sa možnosť rezervácie kníh.

V dôsledku organizačnej zmeny od 1. septembra 1964 prešla knižnica z pôsobnosti Stredoslovenského KNV do riadenia ONV v Žiline. Tým bola knižnica zbavená oblastnej pôsobnosti, starostlivosť o nižšie organizované knižnice a knižnice iných sietí v rámci okresu jej naďalej zostala. V prvej etape sa sústredila na získanie prehľadu o stave jednotnej sústavy knižníc v okrese a následne predovšetkým na profesionalizáciu ľudových knižníc, na zabezpečenie systematického a plánovitého doplňovania ich KF, celkovo na vytváranie podmienok na skvalitňovanie úrovne poskytovania knižnično-informačných služieb v tomto type knižníc.

Od polovice 60. rokov začala okresná knižnica spracovávať perspektívne plány činnosti knižníc jednotnej sústavy na päťročné obdobia, ktoré v nadväznosti na plánovaný rozvoj mesta, výstavbu nových štvrtí, demografický vývoj obyvateľstva Žiliny a rozvoj vidieka formulovali kvalitatívne a kvantitatívne úlohy, personálne, finančné a materiálne potreby na ich plnenie. Perspektívny plán na roky 1971 – 1975 formuloval pre okresnú knižnicu ako hlavnú úlohu jej dobudovanie na informačné centrum, ďalej dobudovanie odborných oddelení, vybudovanie niekoľkých centrálnych celookresných katalógov KF knižníc rôznych sietí a rozvoj siete miest knižničnej obsluhy vybudovaním pobočiek vo všetkých nových štvrtiach mesta. Zároveň vytýčil aj kvantitatívne ukazovatele, ktoré okresná knižnica prekročila. Ku koncu roku 1975 mala okresná knižnica viac ako 172 000 zväzkov kníh a cez 130 titulov periodickej tlače, 12 200 čitateľov, čo predstavovalo 21,30 % z počtu obyvateľov, alebo inak povedané – každý piaty občan bol

čitateľom knižnice, dosiahla 411 223 výpožičiek (7,84 výpožičiek na obyvateľa) a navštívilo ju viac ako 123 000 návštevníkov. V tom istom roku sa začalo budovať ako tretie na Slovensku aj nové pracovisko knižnice – hudobné oddelenie.

Kým základné knižničné ukazovatele stúpali, personálne zabezpečenie odborných oddelení nebolo dostačujúce a knižnica postupne začala zápasit' aj s nedostatkom priestorov. V rokoch 1969 – 1975 získala knižnica priestory iba na dvoch nových sídliskách. Pred rokom 1989 bola plánovaná rekonštrukcia historického objektu na súčasnom Mariánskom námestí pre umiestnenie riaditeľstva knižnice, odborných oddelení a umenovedného oddelenia so študovňami a čítárňou pre čitateľskú verejnosť, k realizácii však nedošlo. Napriek nevyhovujúcim priestorovým podmienkam sa okresná knižnica svojimi výkonmi celé roky radila na popredné miesto na Slovensku.

Spoločenské zmeny po roku 1989 výrazne ovplyvnili činnosť okresnej knižnice v ďalšom období. Premietli sa predovšetkým do organizačnej štruktúry knižnice a skladby KF, z ktorých bolo v rámci ich aktualizácie v rokoch 1990 – 1991 vyradených viac ako 20 000 zväzkov kníh, zároveň boli postupne dopĺňané darmi zahraničných darcov. Rok 1991 bol pre okresnú knižnicu rokom zásadných zmien. V zmysle zákona SNR č. 518/1990 Zb. o prechode zakladateľskej alebo zriaďovateľskej funkcie národných výborov na obce, ústredné orgány štátnej správy a orgány miestnej štátnej správy aj Okresná knižnica v Žiline bola k 1. januáru 1991 delimitovaná pod nového zriaďovateľa – Ministerstvo kultúry SR. V tom istom roku sa od Žiliny oddelilo 6 obcí, čím sa počet pobočiek znížil na 18. Strata veľkých profesionalizovaných, dobre pracujúcich pobočiek, redukcia pracovníkov, zhoršené priestorové podmienky po výpovedi nájomnej zmluvy, rozpad knižného trhu, absencia požadovanej literatúry na trhu a rapidný nárast cien kníh a periodickej tlače sa premietli do výkonov knižnice.

Začiatok 90. rokov bol aj začiatkom hľadania mimorozpočtových zdrojov na zabezpečovanie funkčnosti a činnosti knižnice, ktorá sa okrem platených služieb začala orientovať aj na drobné komerčné aktivity. Ako sa neskôr ukázalo v celoslovenskom meradle, tieto aktivity neprinášali optimálne zisky, nemali oporu v legislatíve, preto sa knižnica vrátila k rozširovaniu sortimentu platených služieb, v neskoršom období sa začala intenzívnejšie orientovať na získavanie zdrojov z grantov.

Činnosť knižnice začala narastať po sprevádzkovaní nového miesta knižničnej obsluhy – Čítárne v Makovického dome. Veľmi dobrá lokalizácia čítárne, bezplatný prístup, otváracie hodiny do 19. hodiny a široký výber periodickej tlače, v ďalšom období doplnený základným výberom príručkovkej literatúry, povinného čítania a krásnej literatúry pre dospelých z nej urobili veľmi navštevované pracovisko knižnice. V tomto období knižnica zaznamenala nebývalý medziročný nárast výpožičiek (viac ako 133 000) a čitateľov (1 200), navštívilo ju viac ako 284 000 návštevníkov. Kvalitatívnym posunom v činnosti knižnice bolo začatie automatizovaného spracovávanía KF v programe Smartlib (moduly Akvizícia a Katalogizácia).

V závere roka 1994 sa úspešne zavŕšilo dvojročné úsilie vedenia knižnice o získanie vlastnej strechy nad hlavou – knižnica získala bezodplatným prevodom veľmi pekný

trojpodlažný, ešte neužívaný objekt na Bernolákovej ulici v širšom centre Žiliny. Do prvej vlastnej budovy vo svojej histórii sústredila knižnica podstatnú časť KF, všetky oddelenia a odborné pracoviská, ako aj vedenie knižnice. Z účelových prostriedkov zriaďovateľa – Ministerstva kultúry SR sa v podstate za plnej prevádzky uskutočnila debarierizácia objektu, ktorou sa okresná knižnica stala prvým kultúrnym objektom v Žiline prístupným aj imobilným občanom. Na novú priestranú budovu, sčasti vybavenú aj novým zariadením, v prvý deň sprístupnenia bolo zvedavých 1 300 návštevníkov. Centrálna knižnica má na prízemí situovaný centrálny výpožičný pult, úsek krásnej literatúry pre dospelých, úsek detskej literatúry a priestranú čítareň. Na poschodí je umiestnený úsek odbornej literatúry so študovňou, hudobný úsek, riaditeľstvo a po sponzorskom dobudovaní dvoch pracovní aj metodické a bibliografické oddelenie.

Budova Žilinskej knižnice

Nasledujúce dva roky (1996, 1997) sa knižnici zásluhou vynikajúceho nákupu literatúry v objeme viac ako 2 milióny Sk, priťažlivých priestorov (ktoré však čoskoro začali zatekať kvôli deravej streche), ako aj siete pobočiek darilo dosahovať veľmi pekné ukazovatele: temer 20 000 registrovaných čitateľov a skoro 900 000 výpožičiek ročne. V tomto období sa však udiali aj zásadné organizačné zmeny. Rozhodnutím Ministerstva kultúry SR č. 2353/1996-1 zo dňa 28. júna 1996 bola v rámci celoplošných transformačných zmien v kultúre Okresná knižnica v Žiline od 1. júla 1996 začlenená do novozriadenej inštitúcie – Severopovažského kultúrneho centra (SKC) v Žiline – pod názvom Severopovažská knižnica, v dôsledku čoho po desaťročiach svojej existencie prvýkrát stratila právnu subjektivitu. V rovnakom čase sa zákonom NR SR č. 221 z 3. júla 1996 o územnom a správnom usporiadaní SR konštituoval Žilinský kraj, ktorého krajský úrad sa stal zriaďovateľom Severopovažského kultúrneho centra.

Zákon NR SR č. 222 zo 4. júla 1996 o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v článku XXV. sa stal legislatívnym základom pre vyňatie knižnice zo SKC a pre jej konštituovanie ako samostatného právneho subjektu – Krajskej štátnej knižnice v Žiline zriadenou listinou Krajského úradu v Žiline z 10. januára 1997. Na základe nej knižnica plní funkciu krajskej knižnice pre Žilinský kraj, okresnej knižnice pre okresy Žilina a Bytča a mestskej knižnice pre mesto Žilina.

V rámci kraja plní Žilinská knižnica krajské funkcie v oblasti štatistiky, metodiky a koordinácie bibliografie v týchto regionálnych knižniciach: Kysucká knižnica v Čadci, Oravská knižnica v Dolnom Kubíne, Knižnica G. F. Belopotockého v Liptovskom Mikuláši a Turčianska knižnica v Martine.

Koncom roka 1997 boli pre všetky krajské knižnice zákonom NR SR č. 212/1997 vytvorené legislatívne podmienky na získavanie a prezenčné sprístupňovanie povinných výťažkov kníh a periodík. Tejto úlohy sa ujala aj Krajská štátna knižnica v Žiline, čo až do novely predmetného zákona v roku 2003 pomohlo knižnici kompenzovať čoraz nižšie zdroje na nákup KF. U zriaďovateľa to však podporovalo dojem, že naša knižnica má dostačujúce prostriedky na budovanie fondov.

Od konca 90. rokov knižnica sústredila svoje sily predovšetkým na rekonštrukciu havarijného stavu strechy centrálnej knižnice a automatizáciu. Priestorové podmienky knižnice sa podstatne skvalitnili po ukončení tri a pol roka trvajúcej rekonštrukcie a nadstavby centrálnej knižnice, realizovanej temer úplne za plnej prevádzky. Rekonštrukcia v hodnote viac ako 20 miliónov Sk vyriešila problém sústavne zatekajúcej strechy a plocha centrálnej knižnice sa rozšírila na temer 4 000 m², takže umožnila vytvoriť variabilné priestory na kultúrno-spoločenské a vzdelávacie podujatia, rozšírenie používateľských miest v čitárni a študovni, vybudovalo sa adekvátne sociálne zázemie pre používateľov a pracovníkov knižnice. Na prevádzkovanie o tretinu rozšírených priestorov centrálneho objektu nedostala knižnica od zriaďovateľa žiadne prostriedky, preto bola nútená zrušiť veľmi využívanú pobočku v Makovického dome. Na ochranu KF bol inštalovaný elektromagnetický zabezpečovací systém. V oblasti automatizácie knižnično-informačných procesov urobila knižnica veľký kvalitatívny posun inštaláciou počítačovej siete typu LAN, doplnením hardvéru, zakúpením a postupnou implementáciou nového kvalitného softvéru Rapid Library tak, že v polovici roku 1999 s temer kompletne retrospektívne spracovaným fondom centrálnej knižnice prešla v nej na automatizovaný výpožičný systém. Pre používateľov boli sprístupnené databázy Slovenskej národnej bibliografie, právnych informácií EPRIS, Finančného spravodajcu FIS, Obchodného vestníka OBVEST a databáza ekonomických informácií STORIN, ako aj jeden prístup na internet. Databázy a časť softvérového vybavenia získala knižnica pre potrebu vlastných používateľov, ako aj pre regionálne knižnice v kraji na základe celokrajského projektu *Knižnice ako komunitné centrá* z Nadácie otvorenej spoločnosti a Open society institute v Budapešti. Nové typy informačných zdrojov priniesli radikálnu zmenu pracovných postupov a prácu s elektronickými informačnými zdrojmi museli pracovníci knižnice zvládnuť súbežne s poskytovaním výpožičných služieb používateľom.

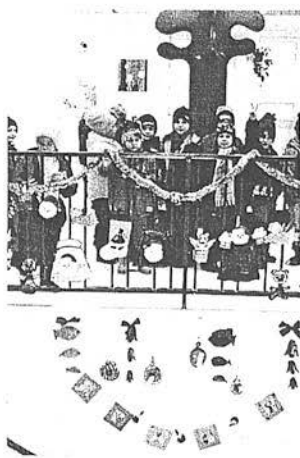

Ročne knižnica uskutoční okolo 45 podujatí, najmä pre deti základných a stredných škôl

Rok 2002 priniesol knižnici ďalšiu organizačnú zmenu a nového zriaďovateľa. Zákonom NR SR č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky, v súlade so zákonom NR SR č. 183/2000 Z. z. o knižniciach dňom 1. apríla 2002 prešla knižnica z dlhoročného riadenia štátom do riadenia samosprávou. Jej novým zriaďovateľom sa stal Žilinský samosprávny kraj. V tejto súvislosti zmenila svoj názov, od tohto času používa názov *Žilinská knižnica*. V súčasnosti poskytuje svoje služby v centrálnej knižnici a desiatich, prevažne neprofesionálnych pobočkách na území mesta a v jeho okrajových častiach. Na pôde centrálnej knižnice pôsobi Goetheho inštitút, Francúzska aliancia, Miestna organizácia Českého spolku na Slovensku, Informačné a konzultačné stredisko prevencie kriminality a občianske združenie Pomoc obetiam násillia. Od roku 2003 pracuje v Žilinskej knižnici Kontaktné a informačné miesto Úradu priemyselného vlastníctva SR, koncom roka 2004 sa knižnica stala partnerskou knižnicou Parlamentnej knižnice SR.

V rovnakom období sa knižnici podarilo zabezpečiť pripojenie na internet cez akademickú sieť SANET, čím sa vytvorili podmienky na rozšírenie verejne prístupných internetových staníc, ale aj na vystavovanie online katalógu na internete a prezentáciu webovej stránky knižnice. S úsilím o stúpajúcu kvalitu služieb, propagáciu knižnice, rozširovanie kontaktných inštitúcií, žiaľ, nekorešpondujú finančné možnosti knižnice na budovanie primárnych fondov, ktoré sú napriek vyhláseniam o tom, že „všetko je na internete“, čoraz žiadanejšie hlavne dospelými používateľmi dopĺňajúcimi si vzdelanie popri zamestnaní, ale aj študentmi. Knižnicu ročne navštívi okolo 240 000 návštevníkov, rekordný denný počet v centrálnej knižnici za posledných niekoľko rokov bol 1 600 náv-

števnikov. Znižujúci sa počet registrovaných používateľov i výpožičiek však vypovedá o tom, že ich požiadavky v značnej miere nevieme uspokojiť. Okrem výpožičných a informačných služieb realizuje Žilinská knižnica pre verejnosť ročne okolo 500 kultúrno-spoločenských a vzdelávacích podujatí, na ktorých sa zúčastňuje 10 – 15 000 účastníkov.

S nostalgiou spomíname na žičlivejšie roky a ako veční optimisti zaháňame chmáry strachu o existenciu knižnice alebo jej pracovísk s tichou nádejou v kútiku duše, že ešte niekedy budeme mať primerané prostriedky na zabezpečenie tých úloh, ktoré nám definuje zákon a v jeho duchu nakoniec aj zriaďovateľ; jeho predstavu o 50 % samofinancovaní a o zázračných prostriedkoch z grantov na financovanie základných činností knižnice asi nedoká žeme splniť.

Škôlkari a prváci zo základnej školy na spoločnej vianočnej besiedke v knižnici

Zoznam bibliografických odkazov:

1. Archív Žilinskej knižnice.
2. KLAPITOVÁ, V.: *Okresná knižnica v Žiline (1955-1975)*. Žilina : Okresná knižnica, 1975. 59 s.
3. KLAPITOVÁ, V.: *Okresná knižnica v Žiline (Vznik, vývoj a súčasný stav)*. 73 s. Rkp.
4. PASIAR, Š.: *Dejiny knižníc na Slovensku*. Bratislava : SPN, 1977. 476 s.

Ochrana fondov v knižniciach na Slovensku a v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove

Mgr. Valéria Závadská, riaditeľka ŠVK v Prešove

Kultúrne dedičstvo, či už vo forme ľudových tradícií, skvostných umeleckých diel, architektonických pamiatok alebo zachovaných tlačí, je devízou každého národa. Každý národ sa má starať oň čo najlepšie. Je to bohatstvo, ktoré ho odlišuje od iných, reprezentuje vo svete, zanecháva ho svojim nasledovníkom, a preto sa, my všetci, k nemu nemôžeme a nesmieme správať macošsky.

mapy, normy, audiokazety, videokazety, „cedéčka“ – jednoducho knižničné fondy. Toto všetko predstavuje duchovné a informačné hodnoty národa, ktoré by sme si mali strážiť ako oko v hlave. Ale – je to naozaj tak?

Hádam nenájdeme na Slovensku knižnicu (malú či veľkú), ktorá sa neposťažuje na zlé podmienky uloženia a ochrany svojho knižničného fondu. Niektorá viac, iná menej. A dôvodov na sťažovanie je určite niekoľko:

1. schátrané budovy skladov,
2. nedostatočne zabezpečená ochrana voľne prístupných dokumentov,
3. nevyhovujúce podmienky na uloženie a ochranu vzácných historických dokumentov, nevhodné skladovanie knižničných jednotiek živého fondu, vysoká miera vlhkosti, nestabilná teplota v skladoch,
4. nevyhovujúce podmienky umiestnenia a ochrany nových typov dokumentov – audio- a videonahrávky, filmy, diapozitívy,
5. veľké vzdialenosti depozitov od samotných knižníc...

Možno som niečo nespomenula, ale tie najhlavnejšie dôvody na nespokojnosť tu sú. Potvrdili mi to aj ohlasy niektorých knižníc, ktoré som požiadala o odpovede na pár otázok:

1. Verejná knižnica M. Rešetku v Trenčíne vlastní tlače spred r. 1900, ale podmienky na ich uloženie a ochranu sú nevyhovujúce, skladové priestory na uloženie časti fondu sú nevhodné pre vlhkosť skladov, ani ochrana voľne prístupných dokumentov nie je celkom uspokojivá, snažia sa preto hľadať finančné prostriedky na jej zlepšenie.
2. Novohradská knižnica v Lučenci nie je spokojná s ochranou voľne prístupných dokumentov, nemá žiadny elektronický alebo kamerový systém, pretože chýbajú finančné prostriedky, časť fondov má uloženú v pivničných priestoroch bez vetrania.
3. Knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove má už asi 2 roky veľmi dobré sklady na svoj knižničný fond, nie je však celkom spokojná s ochranou voľne prístupných dokumentov. Má inštalovaný kamerový systém, ktorý nie je kvalitný. Na kvalitnejšiu ochranu im chýbajú finančné prostriedky.
4. Slovenská lekárska knižnica v Bratislave síce má slušné sklady, niektoré dokonca vybavené vzduchotechnikou, kde je vlhkosť a teplota kontrolovaná, sú však prenajaté. Vlastní tituly periodík z 2. polovice 19. storočia a podmienky na ich uloženie a ochranu sú dobré. Vo všeobecnej študovni má nainštalovaný kamerový systém, hudbou budúcnosti však je ochranná brána. V najbližšom čase budú priamo v sídle budovy knižnice k dispozícii skladové priestory.
5. Univerzitná knižnica Prešovskej univerzity v Prešove je čiastočne spokojná s umiestnením svojho knižničného fondu. Jeho prevažnú časť (najviac využívanú) majú umiestnenú priamo v priestoroch knižnice, staršie prírastky sú však umiestnené vo vlhkých skladoch. Vo svojich fondoch má aj tlač spred r. 1900, ale nemá na ich uloženie špe-

ciálny sklad. Približne 75 % fondu je k dispozícii takmer okamžite a fondy v študovniach im chráni kamerový systém i elektronická brána.

6. Stav depozitov v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach sa v posledných rokoch viditeľne zlepšil, stále však nie taký, aký by fondy skutočne potrebovali. Aj podmienky na uloženie historických tlačí, ktoré ŠVK vlastní, sa zlepšili v r. 2001 po presťahovaní do skladov nachádzajúcich sa v blízkosti hlavnej budovy knižnice. S ochranou voľne prístupných dokumentov majú dobré skúsenosti, keďže využívajú rádiofrekvenčnú elektronickú ochranu doplnenú o kamerový systém. Knižnica má vo svojom fonde aj audiovizuálne dokumenty, ale ich uloženie, hoci je zabezpečené pred odcudzením, je predsa len provizórne – v starých skriňach.

Oslovené knižnice riešia ochranu fondov aj opravami poškodených dokumentov kvalifikovanými pracovníkmi vo vlastných kníhviazačských dielňach (ŠVK Košice, Verejná knižnica M. Rešetku v Trenčíne) alebo svojpomocne s tým, že väčšie opravy alebo väzbu periodík zabezpečujú cez kníhviazačskú firmu (Novohradská knižnica v Lučenci, UK PU v Prešove, SILK, Bratislava).

Keďže v konečnom dôsledku na údržbu skladov a ochranu fondov financií nie je nikdy dosť, knižnice sa snažia túto situáciu riešiť prostriedkami z vlastného rozpočtu, ale nezanedbateľnú časť získavajú alebo sa snažia získať prostredníctvom grantov.

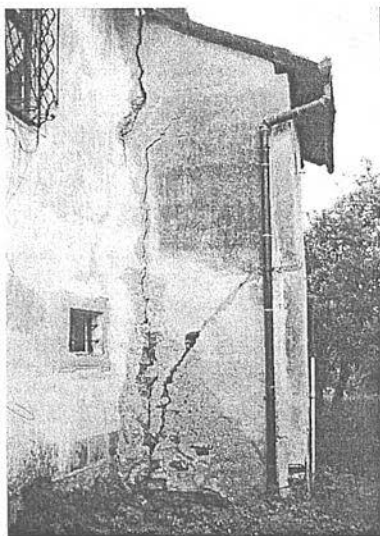
Toto bola len malá vzorka knižníc na Slovensku a ich problémy s ochranou fondov. Je vidieť, že situácia nie je všade rovnaká. Spomínané problémy tu určite neboli stále, resp. neboli také vypuklé. S pribúdajúcimi rokmi a nárastom fondov sa zväčšovali aj problémy s ich ochranou. Knižnice nemali prostriedky na pravidelnú údržbu svojich depozitov, ktoré sa postupne dostali do situácie, ktorú v niektorých prípadoch smelo môžeme pomenovať – havarijná. Musí svoje bohaté knižničné fondy ochraňovať, ako sa len za súčasných okolností dá. Snažia sa o získavanie peňazí z rôznych zdrojov, len aby zabezpečili či už lepšie skladovacie podmienky rekonštrukciou budov určených na depozit, alebo ochranu voľne prístupných fondov inštaláciou elektronických a kamerových bezpečnostných systémov a pod.

Štátna vedecká knižnica v Prešove má dôvodov na trápenie hneď niekoľko: od schátraných budov cez nevyhovujúce podmienky na uloženie starých tlačí, ale v niektorých prípadoch aj na uloženie živého fondu, nedostačujúcu ochranu (aj tých málo) voľne prístupných dokumentov, veľké vzdialenosti skladov od oddelenia služieb až po vysoké náklady na úhradu prenajatých priestorov. Aj keď to nemôžem tvrdiť s istotou, sme asi jedinou knižnicou na Slovensku, ktorá nemá pri oddelení služieb žiadny, ani ten najmenší príručný sklad (ak nerátam zhruba 8 000 knižničných jednotiek v príručkách študovni). Ten najbližší je vzdialený asi 2 km, čo znamená denné prevážanie žiadaných dokumentov zo skladu a vrátených späť do skladu.

Počas histórie knižnice boli knižničné fondy umiestnené rôzne, väčšinou v menších skladoch v knižnici alebo v jej blízkosti. V 70. rokoch bolo potrebné situáciu s uskladňovaním narastajúceho fondu riešiť radikálnejšie, t. j. zabezpečiť depozit na niekoľko

rokov vopred. Vtedy sa takým javil približne 10 km vzdialený kaštieľ v obci Záborské, v ktorom má knižnica uložených viac ako 100 000 knižničných jednotiek. Postupne v ďalších rokoch boli dokúpené rodinné domy v okrajových štvrtiach mesta a neďalekom Veľkom Šariši. Všetky tieto objekty po rokoch začali chátrať a keďže nikdy nebolo dostatok finančných prostriedkov na pravidelnú údržbu, havarijne stavy posledných rokov nám dávajú jasne najavo, že starostlivosť o sklady sa nezaobíde bez väčších finančných injekcií. Dnes má knižničný fond ŠVK blízko k pol miliónu a stále narastá, nehovoriac o tom, že knižničné jednotky uložené v nevyhovujúcich skladoch s vysokou mierou vlhkosti a bez stabilnej teploty plesnivujú.

Najmä kaštieľ v Záborskom (inak národná kultúrna pamiatka) na prvý pohľad vyzerá naozaj veľmi zle – popukané steny, opadaná omietka (naposledy koncom mája t. r.), a ani vo vnútri to nie je o nič lepšie.

Kaštieľ Záborské – vonkajší múr

Pred tromi rokmi časté dažde spôsobili zatopenie suterénnych priestorov (nevyhovujúca drenáž), kde sme mali tiež uložené dokumenty. Kaštieľ vyžaduje rozsiahlu rekonštrukciu. Kde na to však vziať? – spieva aj Jožo Ráž v jednej pesničke. Knižnica to však nemá také jednoduché ako študent v pesničke. V r. 1997 aj bola vypracovaná štúdia jeho rekonštrukcie s nákladmi vo výške 40 mil. Sk, ale peniaze na rekonštrukciu (knižnica bola v tom čase už v zriaďovateľskej pôsobnosti novovzniknutého Krajského úradu) sa, žiaľ, nenašli. Približne pred 2 – 3 rokmi nás potešil záujem o kúpu kaštieľa. Starostka obce dokonca s potenciálnymi kupcami dohodla stretnutie. Nevieť však, či ich odradil stav, v akom sa kaštieľ nachádza, alebo skutočnosť, že požadujeme pomoc pri získaní náhradných priestorov pre stotisícový fond, ale akoby sa po nich zľahla zem. Už sa neozvali.

Zub času a príroda urobili svoje. Podpísali sa na každej budove, v ktorej máme umiestnené fondy. To je však len jeden z problémov, ktorý nám nedá spavať. Ďalším sú napr. regály, na ktorých máme fondy uložené; sú staré, hrdzavé, zaberajúce veľa miesta. Aj ich poznačila vlhkosť a nestabilná teplota.

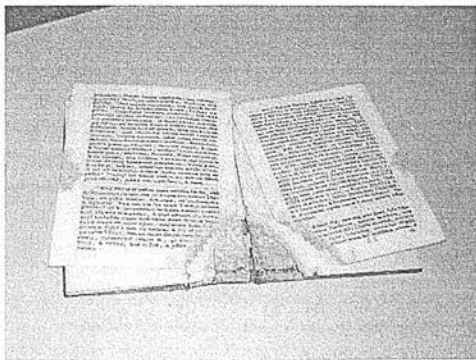
Chcelo by to, ak už nie nové regály, tak prinajmenšom ich renováciu, ale na to nie je počas celoročnej prevádzky ani čas, ani financie, ani dostatok personálu. A to už nehovorím o iných problémoch, ktoré s uložením, ochranou a starostlivosťou o fondy bezprostredne súvisia, ale ktoré nás trápia a stoja nás nemálo energie a finančných prostriedkov (poruchovosť motorových vozidiel pri dennom prevážaní dokumentov,

vysoké percento práceneschopnosti skladníkov, hlavne žien, ktoré je dôsledkom nosenia ťažkých košov s knihami a nevhodných poveternostných podmienok).

Už som spomínala prešovskú raritu, ktorou je skutočnosť, že nemáme pri požičovni ani jeden (hoci maličký) sklad. V tej chvíli vám možno príde na um otázka PREČO? Nuž preto, lebo v (dosť nešťastnom) období fungovania knižnice pod zriaďovateľskou pôsobnosťou Krajského úradu Prešov bola v r. 1998 odpredaná novšia časť budovy, do ktorej sme sa museli presťahovať v r. 1996 po vytvorení KÚ. Pôvodne sme s ňou rátali a mysleli sme si, že po ukončení nájomnej zmluvy r. 2002 ju budeme môcť využiť na vlastnú potrebu. Odvtedy máme najnovší, a teda najviac žiadaný knižničný fond (asi 120 000 zväzkov) uložený v prenajatých priestoroch. Ani nerátam, koľko peňazí už bolo takto za 6 rokov vynaložených na úhradu prenájmu a režijných nákladov.

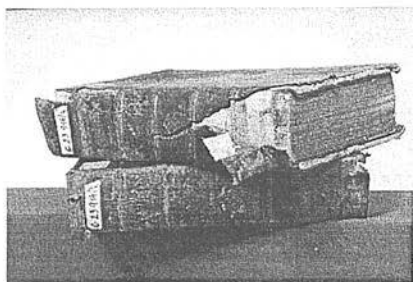
Situácia je skutočne veľmi vážna a je potrebné ju čo najskôr riešiť. Riešenie však musí byť efektívne a podľa možnosti čo najmenej bolestné pre knižnicu a jej používateľov, a nakoniec aj pre štát. Vhodné by bolo získať veľkokapacitné priestory v okrajovej časti mesta, prispôbiť ich skladovaniu kníh so všetkým potrebným vybavením. Zabezpečiť ho proti „nežiaducim“ návštevníkom. Čo však so skladom pri oddelení služieb? Teraz tam nie je žiadny. Takže, kým jeden veľkokapacitný sklad je *dobrým* riešením, nová budova knižnice by bola *ideálnym* riešením nášho súčasného stavu. Dôvodov na to máme okrem problémov s ochranou fondov viac, to však nie je predmetom tohto príspevku.

Štátna vedecká knižnica má vo svojom fonde okolo 20 000 zväzkov starých tlačí s vročením do r. 1918. Medzi nimi sa nájdu vzácne tituly zo 16., 17. či 18. storočia. Knižnica pred istým časom zabezpečila vyhovujúce priestory elektronickým zabezpečovacím systémom, kde mali byť tieto fondy po elektronickom spracovaní uložené. Žiaľ, počas jedného (už spomínaného) obdobia sa rozhodlo, že tento priestor sa predsa len využije na uskladnenie iného fondu, ako sú staré tlače. A tak staré tlače v iných skladoch zapadajú prachom, pokrývajú sa plesňou... Chystáme sa však tento stav ukončiť.

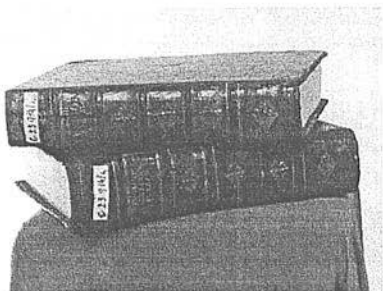

Žiaľ, aj takto vyzerajú naše fondy...

Nielenže chceme náš najlepší skladový priestor uvoľniť pre staré tlače, ale plánujeme vytvoriť pracovisko, ktorého náplňou bude reštaurovanie a konzervovanie starých tlačí. Toto pracovisko sa stane súčasťou už zabehnutej kníhviazačskej dielne, ktorá vykonáva preventívnu ochranu a opravy poškodených kníh, väzbu periodických dokumentov. Kvalifikované ľudské kapacity na to máme, potrebujeme len získať potrebné vybavenie a vykonať drobné úpravy miestností na to určených.

Aj z takto poškodených dokumentov...

...dokážeme vyčarovať pekné knihy

Samozrejme, v prípade dokumentov, ktoré si budú vyžadovať zložitejší reštaurátorský zásah, sa obrátíme na kompetentnejších, napr. na Útvar reštaurovania a konzervovania dokumentov SNK v Martine.

A aby to nevyzeralo, že čakáme, kým nám financie nespadnú z neba, v tejto chvíli pripravujeme projekt na zariadenie a vybavenie tohto pracoviska a hľadáme finančné prostriedky v regióne. Koncom júla ho podáme a potom nám už ostáva len dúfať, že bude schválený.

Myslím, že ŠVK sa má čím pochváliť, má čo ponúknuť, ale vari môžeme dať svetu na známosť, že vlastnime vzácné historické dokumenty, ak sú napadnuté plesňou, červotočom, rôznymi baktériami a pod.? Nie, najprv ich musíme ošetriť, elektronicky spracovať a požiadať o vyhlásenie knižničného fondu za historický. Neľahká úloha, ale o to väčšia bude radosť, ak sa nám to podarí.

Ak sa vám pri čítaní zdalo, že tón príspevku na takú vážnu tému bol miestami nadľahčený, zdalo sa vám správne. Skonštatovali sme, že zúfalstvo nám nepomôže. Musíme rozmýšľať, uvažovať a hľadať také možnosti, pri realizácii ktorých by sme boli spokojní všetci – knihovníci, používatelia a aj tie neživé (alebo živé?) knižničné fondy.

INFORMÁCIE

O rokovaní správnej rady

Vranov n/Topľou 11. – 12. októbra 2004

Správna rada sa zišla na dvojdnovom výjazdovom zasadaní vo Vranove nad Topľou. Privítala medzi sebou aj vzácnych hostí – PhDr. P. Šimuniča, CSc., a PhDr. Molnára z Ministerstva kultúry SR.

Ťažiskom rokovania bola najmä predbežná kontrola plnenia plánu práce a rozpočtu na rok 2004 a východiská návrhu plánu práce na rok 2005. Správna rada venovala významnú pozornosť i problematike uzatvárania hromadnej licenčnej zmluvy s LITA a grantovému programu Ex Libris. V rámci rokovania sa diskutovalo i o súťažiach SAKA-ČIK a Čítajme s Osmijankom, o etickom kódexe knihovníka, o sprievodných podujatiach medzinárodného knižného veľtrhu Bibliotéka a pod.

Zo záznamu z rokovania vyberáme:

- seminár na tému Štrukturálne fondy EÚ a verejné knižnice, ktorý zabezpečila Slovenská národná knižnica v Martine aj pre SAK (14. septembra 2004), bol zaujímavý a pre knižnice užitočný,
- seminár Nové spôsoby komunikácie sa kvôli pracovnej zaneprázdnenosti hlavného organizátora a z ďalších technických príčin odkladá,
- na medzinárodnom knižnom veľtrhu Bibliotéka má SAK dve sprievodné podujatia: Hodina hlasného čítania (organizátor Slovenská pedagogická knižnica a združenie ORAVA) a besedu Slovom a písmom spod Považského hradu (organizátor Považská knižnica),
- konferencie INFORUM v ČR sa zúčastnilo 20 členských knižníc s finančnou podporou SAK v celkovom objeme 10 000,- Sk,
- v rámci kampane na získanie 2 % z daní Slovenská asociácia knižníc získala 28 151,- Sk,
- SR SAK sa zaoberala návrhom Etického kódexu knihovníka, ktorý pripravila SNK, do pracovnej skupiny delegovala D. Lechnera.

Prizvaní zástupcovia MK SR – riaditeľ odboru múzeí, galérií a knižníc PhDr. J. Šimunič, CSc., a PhDr. Ján Molnár – poskytli aktuálne informácie z posledných rokovaní zástupcov MK SR a MF SR k hromadnej licenčnej zmluve s LITA. Výsledkom rokovania má byť návrh MK SR na zvýšenie rozpočtu MK SR o potrebné finančné prostriedky pre LITA; platba by sa mala realizovať cez rozpočet SNK pod podmienkou doplnenia zriaďovacej listiny o túto úlohu.

V rámci grantového programu MK SR Ex Libris sú pre knižnice určené dva podprogramy: 2.7 – podpora projektov v oblasti knižníc a knižničných činností a 2.9. – podpora nákupu informačných zdrojov.

V podprograme 2.7 bolo podaných 338 knižničných projektov; schválených bolo 95 projektov, do konca septembra bolo administratívne spracovaných len 25 zmlúv. Podprogram 2.9, určený na podporu akvizície knižníc, má uzávierku 31. októbra 2004. V priebehu novembra má zasadnúť schválená komisia a rozhodnúť o realizácii prihlásených projektov. Správna rada vyslovila veľkú obavu, že vzhľadom na pokročilý čas nebude možné vyčerpať pridelené prostriedky do konca kalendárneho roka.

-dr-

SAKAČIK – skúsme založiť tradíciu

Rok s rokom sa minie a už tu bude 15. február 2005. Že vám ten dátum nič nehovorí? Pozor! To je hraničný termín, keď treba na adresu Slovenskej asociácie knižníc doručiť nominácie kandidátov na cenu SAKAČIK za rok 2004.

Siahnime do pamäti a posúdme, kto a čo, ktorá knižnica a ktorý čin za tento rok by bolo dobré oceniť, zvýrazniť jeho širšiu hodnotu, spoločenskú cenu. Napíšte svoje typy, kto a za čo by mal dostať prvého SAKAČIKA.

Nedajme sa zlákať nechutou k ďalšej súťaži. Vraj, takých už tu bolo. Verte, že ich zas tak veľa nebolo a najmä neboli spontánne; slúžili viac ideológom ako knihovníkom. Chápem preto obavu z formálnosti. Ako sa jej vyhnúť? Ako vždy – jednoduchou ľudskou úprimnosťou a kvalitou profesionálnosti. Ceny, ocenenia, gratulácie majú zmysel len vtedy, ak sú jasné a nesú všeobecne prijaté hodnoty, za ktoré ich nominant dostáva. Snažme sa o to, aby sme vyberali uvážlivo a s oduševnením. Skúsme vytvoriť z nášho SAKAČIKA ocenenie, ktoré bude prejavom všeobecného uznania. Skúsme vytvoriť tradíciu váhy vnútornej hodnoty nášho knihovníctva medzi nami tak, aby SAKAČIK bol vyjadrením objektivity kvality odborných a človečenských hodnôt i našej sebaúcty, aby sme získanie tejto ceny mohli vnímať ako súčasť spoločenskej vážnosti nášho povolania.

K uznaniu patrí poväčšine i „hmota“ váhy ceny. SAKAČIK tiež nesie zo sebou nielen symboliku vďaky a uznania, ale aj svoju vecnú časť. Akú? Nuž, nechajte sa prekvapiť.

Nezabudnite – do 15. februára je síce času ešte dost', ale čas letí... Nečaká.

PhDr. Dušan Lechner, Univerzitná knižnica v Bratislave

Microsoft Academic Select – multilicenčný program pre knižnice

S cieľom naďalej pokračovať v multilicenčnom programe pre knižnice sa uskutočnili rokovania zástupcov Slovenskej asociácie knižníc so zástupcom firmy Microsoft o programe Microsoft Academic Select 6 pre knižnice. Dňa 16. júna 2004 bola podpísaná zmluva medzi Slovenskou asociáciou knižníc a firmou Microsoft a predajcom jej produktov – firmou exe, s. r. o., na program Microsoft Academic Select 6.

Obsahom zmluvy je naďalej celoplošná zľava na softvérové produkty firmy Microsoft pre všetky knižnice až do výšky 80 % komerčnej ceny produktu. Všetky knižnice, teda aj nečlenské knižnice SAK, budú môcť využívať celoplošné zľavy programu Microsoft Academic Select 6.

Knižnica, ktorá nie je členom SAK, si pred zaslaním objednávky musí vyžiadať písomný súhlas od predsedníctva SAK na zapojenie sa do tohto multilicenčného programu Microsoft Academic Select 6. CVTI SR bude dostávať bezplatne pravidelne aktualizovaný balík originálnych inštalčných médií.

Zaslaním objednávky knižnica vyslovuje súhlas s dodržiavaním podmienok uvedených v Rámcovej zmluve MS Select, Vykonávacej prihláške MS Select a Právach používateľa produktu. Tieto dokumenty a kontakt na predsedníctvo SAK nájdete na webovej stránke SAK (www.sakba.sk), prípadne si ich môžete vyžiadať na sekretariáte SAK.

Dokladmi zaručujúcimi legálnosť produktov získaných prostredníctvom multilicenčného programu Microsoft Academic Select 6 pre vzdelávanie sú vaša objednávka, daňový doklad a dodací list. Inštalčné médiá k produktom si môžete objednať priamo na objednávke spolu s licenciami v cene 200,- Sk bez DPH/CD. Pri objednávke 5 a viac kusov licencií na rovnaký produkt je dodávka CD bezplatná, ak ide o kópie CD. Cena originálnych médií je 1 200,- Sk bez DPH/ks. Na objednávke je však nutné uviesť, že máte o CD záujem.

Kontakt na predajcu:

exe, spol. s.r.o
Na Hrebienku 5
811 02 Bratislava
Radovan Mráz
e-mail: RadoM@exe.sk

PhDr. Ľ. Kucka, riaditeľ CVTI SR

Ako ďalej, sivá literatúra? ✓

Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky (CVTI SR) je od roku 1996 národným členom Európskej asociácie pre sivú literatúru – EAGLE (European Association for Grey Literature Exploitation), ktorá svoj cieľ – podporovať a rozširovať využívanie sivej literatúry produkovanej v európskych krajinách – realizuje prostredníctvom Európskeho systému informácií o sivej literatúre – SIGLE (System for Information on Grey Literature in Europe).

Základnou povinnosťou CVTI SR ako národného informačného a dokumentačného strediska za Slovenskú republiku je získavanie sivej literatúry (konferenčné materiály, výskumné a výročné správy, dizertačné a ostatné vedeckokvalifikačné práce), spracúvanie záznamov o nich a zasielanie záznamov do SIGLE.

CVTI SR poskytuje SIGLE ročne 100 – 150 záznamov o slovenskej sivej literatúre zo svojho fondu. Celkom bolo počas doterajšieho členstva odovzdaných 800 záznamov prevažne o zborníkoch, ďalej o dizertáciách a výročných správach. Takýto počet záznamov bolo možné odovzdať aj v súvislosti s platnosťou zákona č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických a neperiodických publikácií, podľa ktorého bolo CVTI SR oprávneným príjemcom dokumentov s nákladom do 500 exemplárov, čo je najmä sivá literatúra.

Lenže posledná novela spomenutého zákona, platná od 1. januára 2004, zmenila možnosť získavania sivej literatúry pre CVTI SR, čo sa odrazilo aj v rozsahu poskytnutých záznamov do SIGLE (k 30. júnu sme odovzdali 50 záznamov). Dôvodom je, okrem takých obmedzujúcich faktorov, ako sú chýbajúce financie na nákup, najmä dostupnosť informácií o vydávaní takýchto dokumentov: o konaných konferenciách, resp. vydaných zborníkoch, o obhájených dizertáciách a ostatných vedeckokvalifikačných prácach. Získanie dizertačných či ostatných vedeckokvalifikačných prác je neformálne, vychádza z dobrých dlhodobých kontaktov predovšetkým s fakultami Slovenskej technickej univerzity. Na druhej strane fakt, že tematické zameranie SIGLE je širšie ako tematický profil CVTI SR (prírodné vedy, technika, medicína, spoločenské vedy), dáva priestor a možnosť na spoluprácu najmä s akademickými knižnicami nielen technického zamerania, a to prostredníctvom poskytnutia záznamov z katalógov publikačnej činnosti, ktoré sa budujú v univerzitných a v niektorých vedeckých knižniciach a sú zdrojom niektorých typov sivej literatúry.

Vedeckokvalifikačné práce sú znakom kvality školy a zverejnenie záznamu o nich prospieva aj príslušnej univerzite. Podmienkou zverejnenia záznamu v SIGLE je dostupnosť, možnosť v prípade záujmu požičať primárny dokument, prípadne sprístupniť plný text elektronicky.

CVTI SR ponúka spoluprácu akademickým a vedeckým knižniciam pri poskytovaní informácií do SIGLE. Poskytnutím záznamov o sivej literatúre, ktoré CVTI SR transformuje do špeciálneho formátu a preloží do angličtiny, sa zároveň ponúka univerzitám

možnosť prezentácie v medzinárodnom systéme. CVTI SR predpokladá formalizáciu spolupráce napr. v rámci združenia Pro Scientia, príp. bilaterálnymi zmluvami.

Využijú najmä akademické knižnice ponúkanú možnosť spolupráce a zároveň prezentácie materskej univerzity?

PhDr. Edita Tarovská, CVTI SR

INFORUM 2004

Vyššie 4 300 prihlásených účastníkov a 523 prednášok v priebehu desiatich rokov... Praha, Vysoká škola ekonomická, Národní knihovna České republiky, Albertina Icome Praha, elektronické informačné zdroje... Témy a problematika, ktorá je vždy IN.

Médiá, informačné systémy, informácie a informačné zdroje vo vede, výskume, vzdelávaní a podnikaní... Pracovníci odborných a verejných knižníc, manažéri, vedeckí a výskumní pracovníci, lekári, vysokoškolskí učitelia, špecialisti v oblasti informačných a komunikačných technológií, pracovníci verejnej správy, študenti a iní záujemcovia z Českej republiky, Slovenska a iných krajín strednej a východnej Európy... Odborné diskusie, bohaté sprievodné podujatia a koncerty...

Už 10. ročník tejto medzinárodnej konferencie sa konal 25. – 27. mája 2004. Ten prvý, pod názvom *Infomedia*, bol v roku 1995. Bol zároveň prvou väčšou akciou zameranou výlučne na elektronické informačné zdroje v Českej republike. Vtedajšie sprievodné podujatie knižného veľtrhu „Svět knihy“ sa v priebehu pár rokov viacnásobne rozrástlo.

Na jar tohto roku sa odborná verejnosť opäť stretla. Prítomný bol aj tajomný „Duch Infora“. Konferencia sa možno i preto niesla práve v duchu najnovších trendov a možností v poskytovaní knižničných a informačných služieb. Počas troch dní sme sa vo viacerých paralelne prebiehajúcich sekciách mohli dozvedieť o novinkách z oblasti elektronických informačných zdrojov, hľadať odpoveď na otázku postavenia elektronických kníh vo vzťahu k tradičným dokumentom. Boli predstavené súčasné trendy v elektronickom doručovaní dokumentov. Svoje miesto tu malo aj kultúrne dedičstvo a možnosti jeho prezentácie. Mohli sme sa zamyslieť nad efektivitou informačných služieb v zdravotníctve či prínosom informačného strediska pre firmu. V čase internetu sú optimálne vytvorené a spracované webové stránky nevyhnutnosťou, čo potvrdila jedna zo sekcií venovaná problematike informačnej architektúry, sémantického webu a content managementu. Nesmieme však zabúdať ani na to, že bez propagácie informačných zdrojov a služieb sa ani tá najlepšia knižnica či informačné stredisko v dnešnej informačnej, no zároveň trhovej spoločnosti nepresadí.

Firmy, ktoré akciu sponzorovali, tu predstavovali a propagovali svoje produkty a knižnično-informační pracovníci sa okrem prezentácií svojich prác a projektov venovali aj

riešení ďalších spoločných problémov, a to ako na pódii, tak aj v kuloároch. Účasť na konferencii bola určite pre každého veľkým prínosom, povzbudením a inšpiráciou do ďalšej náročnej, mravčej, ale zároveň krásnej a veľmi perspektívnej práce. V máji budúceho roka sa bude konať 11. ročník konferencie a „Duch Infora“ určite rád uvidí viac nadšencov zo Slovenska. Všetky prednášky a prezentácie sú sprístupnené na stránke www.inforum.cz, k dispozícii je aj CD-ROM zborník *Informace na dlani 2004*. Ak ste sa k nim doteraz nepreklikali, urobte tak čo najskôr. Dozviete sa tiež niečo o ocenených najvýznamnejších a najlepších českých a slovenských produktoch, službách a činoch spojených s elektronickými informačnými zdrojmi. V roku 2004 sa nimi stali Infolib – portál pre knižničnú a informačnú teóriu a prax (www.infolib.sk), Memoria – Manuscriptorum, Portál verejnej správy Českej republiky a Infozdroje.cz.

Vy, ktorí ste sa konferencie INFORUM 2004 zúčastnili osobne, ale aj vy, ktorí ste si ho cez internet pozreli v priamom prenose, alebo ste si dodatočne prezreli a prečítali tohtoročné príspevky, azda budete súhlasiť, že INFORUM 2004 bol „vskutku dobrý ročník“.

Mgr. Katarína Kinčíková, ŠVK Banská Bystrica

CASLIN 2004

V dňoch 5. – 9. septembra 2004 sa v prekrásnom prostredí Slovenského raja uskutočnil už 11. ročník medzinárodného seminára CASLIN 2004, s názvom *Správa pamäte: Sivé zóny*. Organizátorom bolo konzorcium KOLIN v Košiciach (Univerzitná knižnica Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Uni-

verzitná knižnica Prešovskej univerzity v Prešove, Univerzitná knižnica Technickej univerzity v Košiciach a Štátna vedecká knižnica v Košiciach). Zúčastnilo sa ho vyše 90 zástupcov všetkých českých a slovenských knižníc, ktoré boli/sú účastníkmi projektu CASLIN (Czech and Slovak Library and Information Network), ako aj zaujímaví zahraniční a slovenskí prednášatelia a hostia.

Seminár CASLIN 2004 bol orientovaný najmä na tie inštitúcie, ktoré majú osobitný mandát na manažment verejnej pamäte – knižnice, archívy a múzeá. Vplyvom nových informačných a komunikačných technológií a nových druhov objektov (elektronických, multimedialných, trojdimenzionálnych a i.), ako aj postupujúcich celosvetových sociálnych, politických a ekonomických zmien sa tradičné hranice týchto inštitúcií stávajú priepustnejšími a inštitúcie sú postupne – často aj pod tlakom – vtiahnuté do priamych vzájomných interakcií. Správa pamäte – tvorivého obsahu jednotlivcov, kultúr a národov – je predovšetkým organizačný proces, ktorý vyžaduje spoluprácu mimo existujúcich tradičných hraníc.

Ako dosiahnuť to, aby dnes rozdelené inštitúcie spolupracovali, a aké to je, keď sa tak stane? Aké ďalšie znalosti potrebujeme k tomu, aby sme zlepšili inštitucionálny manažment pamäti? Tento i budúce semináre CASLIN by mali priniesť príklady technických, koncepčných, ako aj organizačných prístupov k tým aspektom správy, resp. manažmentu pamäti, ktoré ležia v „sivých zónach“ tradičnej praxe.

Hlavné témy CASLIN 2004:

1. Univerzity, elektronické publikovanie a sivá literatúra

V rámci nej odzneli tieto zaujímavé prednášky:

- **Podpora inštitucionálneho duševného bohatstva prostredníctvom spolupráce: elektronické záverečné a dizertačné práce, inštitucionálny repozitár a ďalšia sivá literatúra** (*Promoting Institutional Assets through Collaboration: Electronic Theses, Institutional Repositories and Other Grey Literature*)

Autorka: *Joan K. Lippincott* (Associative Executive Director, CNI, Washington, D.C., USA)

Prednášateľka najskôr stručne predstavila organizáciu Coalition for Networked Information (CNI) a následne sa venovala spolupráci na inštitucionálnej úrovni v oblasti sivej literatúry, osobitne poukázala na elektronické záverečné práce a dizertácie (ETD – Electronic Theses and Dissertations). Okrem iného spomenula pilotný program v oblasti ETD na Virginia Tech a ako zdroj užitočných informácií odporučila NDLT – Networked Digital Library of Theses and Dissertations.

Inštitucionálne repozitáre sú v počiatočných fázach svojho vývoja, ale už teraz je jasné, aký význam pre samotnú inštitúciu (ale i ostatné inštitúcie) môžu mať informačné zdroje teraz často dostupné len na lokálnych serveroch autorov. Prednášateľka zdôraznila, že inštitucionálny repozitár nie je totožný s otvoreným prístupom (open access). Ako príklad uviedla Dspace na Massachusetts Institute (MIT), ktorý nie je len projektom knižnice, ale podieľa sa na ňom celá inštitúcia. A na záver konštatovanie – väčšina projektov ETD si vyžaduje spoluprácu odborníkov z rôznych oblastí.

- **Nevyhnutnosť novej kultúry elektronického publikovania** (*The Necessity of a New Culture of Electronic Publishing*)

Autor: *Peter Schirmbacher* (Humboldt-Universität zu Berlin, Computer and Media Services)

Prednášateľ sa na príklade dokumentačného a publikačného servera na Humboldtovej univerzite v Berlíne zaoberal rôznymi aspektmi elektronického publikovania. Server bol zriadený v roku 1997 a v počiatočnom štádiu sa riešili najmä otázky organizácie a uchovávanía získaného obsahu. Teraz je na serveri umiestnených asi 2 500 dokumentov a štvrtinu dizertácií dodávajú autori v elektronickej podobe. Súčasným trendom je rýchly nárast elektronických publikácií, problémom je však málo skúseností v oblasti elektronického publikovania. Otázka prínosov elektronického publikovania je u zúčastnených subjektov (autorov, používateľov, knižníc, výpočtových stredísk, vydavateľov

a pod.) veľmi rozdielna. P. Schirnbacher tiež predstavil Deutsche Initiative für Netzwerkinformation (DINI) – Nemeckú iniciatívu pre sieťové informácie. Predstavil certifikát DINI, v ktorom sa uplatňuje sedem nevyhnutných kritérií pre dokumentačný a publikačný server – politika, podpora autora, právne aspekty, autenticita a integrita, indexovanie, štatistika a dlhodobá prístupnosť. Úrad DINI sídli v Univerzitetnej knižnici v Goettingene.

- ***Systémy na sprístupňovanie elektronických vysokoškolských kvalifikačných prác v Českej republike: od prvých lokálnych systémov k platforme ich ďalšieho spoločného rozvoja***

Autorka: *Eva Bratková* (ÚISK FF UK v Prahe)

Prednášateľka vo svojom vystúpení načrtla súčasný stav systémov a projektov na sprístupňovanie vysokoškolských kvalifikačných prác v elektronickej podobe – e-VŠKP (a to na základe analýzy uskutočnenej v roku 2004). Za touto iniciatívou v sprístupňovaní e-VŠKP stoja v ČR prevažne univerzitné knižnice, s výnimkou Hradca Králové, kde ide o archív. Novinkou v tejto iniciatíve je založenie Odbornej komisie pre otázky elektronického sprístupňovania vysokoškolských kvalifikačných prác v rámci AKVŠ ČR.

- ***Budovanie a rozvoj archívu záverečných prác na Ekonomicko-správnej fakulte Masarykovej univerzity v Brne***

Autor: *Jiří Poláček* (Středisko vědeckých informací Ekonomicko-správní fakulty, Masarykova univerzita Brno)

Na pracovisku autora sú archivované a sprístupňované bakalárske a diplomové práce (dizertácie zatiaľ nie). Práce sú ukladané vo formáte PDF, do ktorého sú prevedené z programu Word. V takomto dokumente je zakázaná tlač, kopírovanie či iné vyňatie obsahu, dokument je navyše digitálne podpísaný. V archíve sa nachádza asi 700 dokumentov (za ročníky 2002, 2003), ktoré sú prístupné študentom a zamestnancom fakulty. Na vyhľadávanie používajú SW Lucene, na publikovanie SW Cocoon. So sprístupnením práce na internete zatiaľ súhlasilo takmer 82 % poslucháčov. Do konca roku 2004 by malo pribudnúť asi 2 200 prác, čím by sa dosiahol stav, že budú archivované všetky bakalárske a diplomové práce, ktoré na fakulte vznikli. Zhruba 250 prác bolo na základe e-mailovej žiadosti získaných späť v elektronickej podobe, ostatné práce budú digitalizované. Do budúcnosti sa uvažuje o sofistikovanom zbere prác, o previazaní s knižničným katalógom, zavedení jednoznačných medzinárodných identifikátorov a o plnotextovom vyhľadávaní. Keďže výstupným formátom je PDF, nepočíta sa v projekte s vytvorením špeciálnej šablóny pre MS Word.

- ***Význam a postavenie publikačných výstupov na vysokých školách a ich výkonnové hodnotenie vo svetle sivej literatúry – problémy a paradoxy***

Autor: *Milan Špála* (1. lékařská fakulta UK Praha)

Prednášateľ sa vo svojom príspevku zaoberal hodnotením výkonnosti podľa publikačných výstupov, významom sivej literatúry, ktorá je typická pre akademickú, ale aj podnikovú sféru. Upozornil na rozdielne postavenie sivej literatúry v rôznych vedných

disciplínach. Špeciálne sa zamerlal na vysokoškolské kvalifikačné práce, ktoré považuje za neoddeliteľnú zložku vysokoškolského vzdelávania a zvláštny dôraz kladie na bohatú bibliografiu v týchto prácach. Z funkčného hľadiska existuje medzi knihovníkmi a „akademickými používateľmi“ značný rozdiel – knihovníci kladú dôraz na zaradenie a spätné vyhľadávanie dokumentu, používateľ sa zaujíma najmä o obsahovú stránku dokumentu a jeho rýchle vyhľadanie a dostupnosť.

V závere M. Špála citoval slávny výrok Isaaka Newtona – „Pokiaľ som videl ďalej ako ostatní, bolo to preto, že som stál na ramenách obrov.“ Navrhol jeho doplnenie – o „ramená knihovníkov“.

- **Od tlačeneho archívu publikačnej činnosti k digitálnemu repozitáru akademickej produkcie: Projekt Budovanie digitálnych akademických knižníc SR**

Autori: *Milena Maťašovská-Tetřevová, Žigmund Maťašovský* (UK TU v Košiciach), *Peter Haľko* (UK PU v Prešove)

P. Haľko podrobne predstavil projekt budovania digitálnych akademických knižníc v rámci centrálnych projektov MŠ SR. Ciele projektu boli stanovené – zlepšenie vedecko-pedagogickej činnosti na Slovensku vo webovom prostredí, elektronické uchovávanie výsledkov vedecko-pedagogickej činnosti a vytvorenie podmienok na produkovanie elektronických dokumentov na slovenských vysokých školách. Projekt by mal riešiť o. i. otázky právne, technické, organizačné a manažérske, ale tiež otázky podpory a školení. V júni 2004 sa formou e-mailových dotazníkov realizoval prieskum spracovávania kvalifikačných prác v akademickom prostredí.

- **Systém EPC TU na evidenciu akademickej produkcie Technickej univerzity v Košiciach**

Autori: *Milena Maťašovská-Tetřevová, Žigmund Maťašovský* (UK TU v Košiciach)

V tomto príspevku bol stručne predstavený informačný systém Evidencia publikačnej činnosti Technickej univerzity v Košiciach. Tento systém by mal vstúpiť do ďalšej etapy svojho vývoja – premeny na inštitucionálny repozitár. Vstup do systému sa realizuje takto: autor vyplní metadáta vo webovom formulári a pripojí plný text (prípadne zapožičia do knižnice zborník či číslo časopisu na 3 dni), dáta sú uložené na serveri a sprístupnené. Výstupom sú zatiaľ zoznamy publikácií, plné texty zatiaľ (kvôli nevyriešeným autorským právam) nie sú. EPC TU obsahuje asi 20 000 bibliografických záznamov, počet plných textov v elektronickej podobe je 6 000. Otázkou ďalšieho vývoja je digitálny podpis a sprístupňovanie plných textov.

- **Slovenský projekt elektronickej záverečných a kvalifikačných prác**

Autor: *Dušan Katusčák* (Slovenská národná knižnica, Martin)

Projekt ETDSK odráža súčasný trend prechodu od bibliografických záznamov k plným textom. Hlavná iniciatíva v presadzovaní moderných prístupov vychádza z prostredia akademických knižníc. Všeobecným cieľom projektu ETDSK je návrh organizačných a

technologických podmienok pre elektronické publikovanie. Špecifickým výstupom by sa mal stať Manuál pre elektronické publikovanie záverečných prác a dizertácií, ich uchovávanie a sprístupňovanie.

2. Medziinštitucionálna spolupráca medzi archívami, knižnicami a múzeami

V rámci nej odzneli tieto prednášky:

- **Investícia do vedomostí: múzeá, knižnice a archívy v 21. storočí** (*Investing in Knowledge: Knowledge Institutions in the 21st Century*)

Autor: *Chris Batt* (MLA, London, UK)

Ch. Batt predstavil zaujímavé združenie vo Veľkej Británii – združenie MLA (The Museums, Libraries and Archives Council). Táto organizácia bola založená v roku 2000 a jej úlohou je pôsobiť ako vládny poradca pre strategický rozvoj múzeí, knižníc a archívov. MLA je financovaná ministerstvom kultúry, médií a športu, zamestnáva 75 pracovníkov, reprezentuje 2 500 múzeí, 12 000 knižníc a 2 000 archívov. Spoločné pole pôsobnosti týchto inštitúcií spočíva v interakcii predmetov, z ktorých sú vytvárané zbierky. Dôraz sa kladie na využívanie zbierok. Združenie sa snaží zvýrazniť politickú viditeľnosť sektoru. Takisto predstavil úspešný projekt The People's Network s rozpočtom 100 miliónov libier, ktorý prilákal pozornosť médií.

Konštatovanie prednášateľa, že zatiaľ čo 96 % obyvateľov má prístup k internetu, iba 50 % ho skutočne využíva. Väčšina obyvateľov využíva Google. MLA sa snaží o vytvorenie prototypu The Knowledge Web, v ktorom by sa väčší dôraz kládol na používateľa a na obsah, nie na konkrétnu inštitúciu. V závere svojho vystúpenia Ch. Batt naznačil, že knihovníci by mali byť tými, ktorí otvárajú brány do iného sveta, a navrhol 7 tém pre knihovníkov 21. storočia: učenie, budovanie mostov, inováciu, znalosť miestnych pomerov, skutočný záujem, vodcovstvo, ale tiež snenie.

- **Profesionálna kultúra a spolupráca. „Jednotní vydržíme, rozdelení padneme“** (*Professional Culture and Collaboration. „United We Stand, Divided We Fall“*)

Autor: *Richard Detweiler* (CLIR, Washington, D.C., USA)

Prednášajúci stručne predstavil Council on Library and Information Resources (CLIR) ako organizáciu, na činnosti ktorej sa podieľa asi 200 univerzít. Podľa neho neexistuje nič ťažšie ako skutočná spolupráca, najmä medzi rôznymi profesijnými kultúrami. Tvorivá spolupráca spočíva v rozpoznaní toho, čo je možné jej rozvíjaním získať. Prednášajúci uviedol niektoré príklady spoločných a rozdielnych znakov pamätových inštitúcií.

- **Od inštitucionálnych serverov k serverom kultúrneho dedičstva: heterogénne ponuky v digitálnom svete** (*From Institutional Servers to Heritage Servers: Heterogenous Offers in a Digital World*)

Autor: *Manfred Thaller* (Universität zu Koeln, DBR)

Podľa prednášateľa sa používatelia nezaujímajú o knižnice ako také, ale zaujímajú sa o knihy. Naším záujmom by teda nemali byť vytvorené digitálne knižnice, ale mali by sme sa zaujímať o vytváranie digitálnych kníh, ktoré by bolo možné zahrnovať do virtuálnych zbierok. Zaujímavé riešenie pre túto oblasť – na stagnáciu sú odsúdené centralizované softvérové riešenia. Je potrebné vytvoriť buď národné štandardy a vyžadovať ich dodržiavanie, alebo prijať množstvo štandardov s tým, že bude pre ne existovať sprostredkovateľ.

- ***Možnosti zblížovania virtuálnych reprezentácií objektov uložených v knižniciach, archívoch a múzeách***

Autor: *Adolf Knoll*, Národní knihovna ČR

A. Knoll v úvode porovnal súčasnú situáciu v oblasti digitalizácie v českých knižniciach a múzeách. Na rozdiel od knižníc neexistuje vo sfére múzejníctva informačný servis, iniciatívy múzeí ostávajú roztrieštené. Návrh prednášateľa na riešenie stavu: na jednom vytypovanom múzeu, ktoré by bolo schopné začať s budovaním komunikačne čiastočne otvorenej digitálnej knižnice, pomocou pilotného projektu ukázať, ako by mohol vzeráť cieľový stav.

- ***MEMORIA – rukopisy a staré tlače na internete – možnosti a výhody spolupráce medzi rôznymi inštitúciami***

Autor: *Stanislav Psohlavec*, AiP Beroun, ČR

S. Psohlavec v úvode predstavil začiatky digitalizácie v Česku. Pokračoval následne informáciami o databáze Manuscriptorium, ktorá vznikla v rámci projektu Memoria. Znakom databázy je oddelenie metadát a dát. V súčasnosti je v databáze uložených asi 1 200 rukopisov, možno ich odkazovať na obrazové dáta v ich pôvodnom umiestnení.

- ***Knižný fond a muzeálna zbierka z pohľadu českej legislatívy***

Autor: *Vít Richter*, Národní knihovna ČR

V. Richter poukázal na nutnosť hľadania „spoločného“ medzi pamäťovými inštitúciami, čo by sa malo odraziť aj v legislatívnych dokumentoch. Pre oblasť múzeí, archívov a knižníc je v súčasnosti platná nová legislatíva – vo všetkých prípadoch nové zákony vznikli a vstúpili do platnosti po roku 2000. Nie sú však medzi sebou prepojené, čo je na škodu vecí. Dotačná politika štátu nepodporuje spoločné projekty. Svoj podiel neúspechu na tejto situácii vidí aj v odborníkoch v archívoch, múzeách a v knihovníkoch, pretože aj oni pripravovali tieto zákony (nielen vláda a parlament).

- ***Pamäťové inštitúcie – spolupráca najobťažnejšia disciplína?***

Autorka: *Hana Faklová*, Slovenský filmový ústav – Národný filmový archív, SR

H. Faklová priblížila legislatívu pamäťových inštitúcií na Slovensku, uviedla spoločné znaky týchto inštitúcií a tiež konkrétne príklady spolupráce. Obťažnosť spolupráce vidí

v nedostatočnej snahe prekonávať medzirezortné bariéry a tiež v ľudskom faktore. Spolupráca môže byť podporená hľadaním a nachádzaním oblastí spoločného záujmu a spoločných problémov, či dokonca umením inšpirovať k spolupráci ostatných.

• **Spolupráca pamäťových inštitúcií v rámci nápravy škôd spôsobených povodňami v roku 2002**

Autor: Jiří Polišenský, Národní knihovna ČR

Významnými aktivitami v rámci náprav povodňových škôd sa stali poradenské centrá v SUA, NK ČR a AV ČR. Išlo tiež o spoločný výskum sušiacich technológií, organizáciu náprav povodňových škôd, sušenie a dezinfekciu, aktivity v oblasti reštaurovania a v oblasti reformátovania. Tieto aktivity sa stali úspešnými vďaka tomu, že všetky spolupracujúce inštitúcie sa podieľali na rozhodovaní. Rokovaní sa tiež zúčastňovali ľudia priamo zodpovední v danej inštitúcii za daný problém. Všetci mali prístup k rovnakým informáciám, rozhodnutia boli písomne zaznamenávané a distribuované všetkým zainteresovaným stranám. Inštitúcia, ktorá mala na starosti koncepčné a organizačné záležitosti, preukázala značnú dávku „inštitucionálneho altruizmu“, keď musela často dať prednosť v zložitej situácii ostatným inštitúciám pred vlastnou.

Po zaujímavých a podnetných prednáškach sa uskutočnili interaktívne časti seminára – workshopy a akvárium. Spomenula by som aktívnu úlohu študentov, ktorým umožnili účasť Andrew W. Mellon Foundation a združenie KOLIN. V ich vystúpeniach sme mohli pozorovať budúcich skvelých odborníkov a ostáva nám len veriť, že oblasť knihovníctva a informačnej vedy ostane pre nich zaujímavá aj ako oblasť profesijného záujmu po skončení vysokoškolského štúdia.

Akvárium

Cieľom akvária bolo načrtnúť problémy, rozdiskutovať ich, ale neprijatť jednoznačné stanovisko. Záver by si mal každý účastník vyhodnotiť sám pre seba, vo svojich knižniciach a na svojom pracovisku. Moderovali ho skúsení moderátori Andrew Lass a Martin Svoboda a bolo venované 2 témam:

1. Sivé zóny – ETD:

- sivé zóny a knihovník v kontexte hodnotenia vedeckej práce,
- sivé zóny a knihovník v kontexte pedagogickej práce.

2. Spolupráca pamäťových inštitúcií – archívy, knižnice a múzeá (z pohľadu legislatívy a príčin a príčina ich stagnácie).

Či sa nám cieľ „akvária“ týmto seminárom podarilo dosiahnuť, to necháme na individuálne posúdenie každému, či už aktívnejšiemu, alebo pasívnejšiemu účastníkovi.

A slovo na záver... poďakovanie všetkým kolegom a kolegyniam košických knižníc a prešovskej knižnice za úspešnú organizáciu a reprezentáciu.

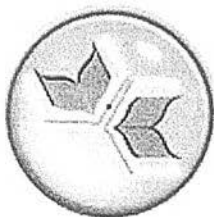
Osobitné poďakovanie však preda len patrí dnes už bývalej riaditeľke Univerzitnej knižnice UPJŠ PhDr. Darine Kožuchovej, ktorá svojím entuziazmom a vysokou profesionalitou svojej práce prispela k úspešnosti tejto významnej knihovníckej akcie.

(PhDr. Darina Kožuchová, dlhoročná riaditeľka UK UPJŠ v Košiciach, sa 31. októbra 2004 rozlúčila so slovenským knihovníctvom. Veríme, že bude rovnakým prínosom pre knihovnícke dianie v Štátnej technickej knižnici v Prahe. Držíme jej palce a prajeme jej veľa pracovných úspechov a elánu.)

Elektronický zborník príspevkov zo seminára je prístupný na adrese: www.pulib.sk/elpub/CASLIN04/Zbornik1.htm. Fotogaléria je prístupná na adrese: <http://library.upjs.sk/CASLIN04/foto.htm>

Mgr. Daniela Džuganová, UK UPJŠ v Košiciach

Malokarpatská knižnica v Pezinku – Partnerská knižnica Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky

V období intenzívnych príprav Slovenska na vstup do Európskej únie 35 verejných knižníc na Slovensku získalo štatút *Partnerská knižnica Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky*. Jednou z nich je Malokarpatská knižnica v Pezinku. A čo sa skrýva za pojmom „partnerská knižnica“?

Vznikol na základe projektu, na ktorom je zainteresovaná Kancelária NR SR – Parlamentná knižnica a Združenie na podporu lokálnej demokracie na Slovensku. Knižnice, keďže sú inštitúciami s dosahom na širokú verejnosť, boli vybrané ako tretí partner, ktorý by sa mal podieľať na realizácii tohto projektu na Slovensku. Čo vyplýva zo štatútu partnerskej knižnice?

Knižnice majú možnosti, ako aj technické a personálne predpoklady vyhľadávať a v mieste svojho pôsobenia sprostredkovať laickej aj odbornej verejnosti (mesto, región, kraj) informácie o činnosti a práci slovenského parlamentu a samosprávnych orgánov. Na základe zmluvy, ktorú za vybrané knižnice podpísala Slovenská národná knižnica v Martine, boli zástupcovia knižníc zaškolení na kvalifikované poskytovanie informácií o orgánoch štátu a verejnej moci, ich zložení a fungovaní v parlamentnej demokracii.

Malokarpatská knižnica v Pezinku rozšírila svoju knižnično-informačnú činnosť o témy:

1. Národná rada Slovenskej republiky

- Informácie o práci parlamentu, schvaľovaných zákonoch a fungovaní jej inštitúcií,
- dokumenty a publikácie o činnosti slovenského parlamentu,
- elektronické informačné zdroje a výstupy z činnosti parlamentu,
- informačné stredisko pre verejnosť.

2. Slobodný prístup k informáciám a informačným zdrojom

Vo vyspelých demokraciách sa kladie veľký dôraz na právo občana na informácie. „Slobodný a neobmedzený prístup k poznatkom, myšlienkam, kultúre a informáciám je jednou z podmienok rozvoja demokratickej spoločnosti,“ hovorí Manifest UNESCO o verejných knižniciach z roku 1994.

Malokarpatská knižnica v Pezinku zabezpečuje prístup k informáciám a informačným zdrojom pomocou služieb a fondov vo všetkých oddeleniach knižnice, ako aj sprístupnením internetu čitateľom v multimediálnej študovni a v internetovom klube pre širokú verejnosť. Zabezpečuje pre čitateľov informácie o správe vecí verejných mestskou a regionálnou samosprávou. Ako partnerská knižnica sa týmto spôsobom podieľa na praktickej aplikácii zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám v praxi.

3. Európska únia

Úlohou partnerskej knižnice je poskytovať dostupné dokumenty v tlačenej aj elektronickej forme, ako aj informácie o inštitúciách Európskej únie, právnych dokumentoch EÚ, o práve na informácie v EÚ, informácie o štrukturálnych fondoch a kohéznom fonde EÚ, o vzťahoch Slovenska a EÚ. Tieto dokumenty knižnica zabezpečuje pre svojich používateľov prostredníctvom Informačného centra Národnej rady SR pre verejnosť a Parlamentnej knižnice NR SR, digitálnej knižnice a informačných zdrojov Úradu vlády. K dôležitým zdrojom informácií sa možno dostať aj z webovej stránky Malokarpatskej knižnice v Pezinku – www.kniznicapezinok.sk.

Mgr. Anna Gašparovičová, riaditeľka Malokarpatskej knižnice v Pezinku

Prezentácia personálnych bibliografií v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove ✓

Spríevodným podujatím tohtoročných Dní vedeckých knižníc pod garanciou Slovenskej národnej knižnice, ktoré sa v dňoch 20. – 22. septembra 2004 konali na pôde Univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity, bola prezentácia edičnej činnosti Štátnej vedeckej knižnice v Prešove.

Bibliografické oddelenie ŠVK vydalo personálne bibliografie dvoch profesorov pri príležitosti ich životného jubilea. Ide o osobnosti veľmi úzko späté s mestom Prešov. Aj keď to nie sú prešovskí rodáci, život chcel, aby sa Prešov stal ich osudom na niekoľko desaťročí. Autor oboch bibliografií, dlhoročný pracovník ŠVK, PhDr. Michal Socha si tieto osobnosti vybral nielen preto, že pôsobili v Prešove dlhé roky, ale aj pre svoj osobný vzťah k nim, ktorý môžeme smelo nazvať priateľský.

Prof. PhDr. František Štraus, CSc., rodák z Kružľovskej Huty pri Bardejove, absolvent odboru slovenský jazyk a literatúra Filologickej fakulty Vysokej školy pedagogickej v Prešove, básnik, literárny vedec, vysokoškolský pedagóg.

Motívom pre autora spracovať jeho personálnu bibliografiu bolo regionálne hľadisko, keďže prof. František Štraus sa narodil a 50 rokov života prežil na východnom Slovensku. Zároveň však ňou chcel vysloviť vďaka kolegovi, ktorý pôsobil v Štátnej vedeckej knižnici v rokoch 1971 – 1984. Bibliografia (vydaná v septembri 2003) registruje jeho rozsiahle aktivity a literárnu činnosť (umeleckú, vedeckú, publicistickú, redakčnú, prednáškovú atď.), a to od mája roku 1956 (publikovanie prvého príspevku) do konca marca 2003. Recenzie a hodnotiace články k prácam Františka Štrausa sú uvedené hneď za publikovanou prácou.

Autor predslavu PhDr. Stanislav Šmatlák, DrSc., konštatuje, že personálna bibliografia ako špecifické monografické zobrazenie danej osobnosti potvrdzuje, že škála literárnej činnosti Františka Štrausa nie je jednotvárna ani chudobná, naopak, že je to aktivita neobyčajne rozsiahla aj vnútorne členitá. Zároveň potvrdzuje, že uprostred množstva a rozmanitosti pracovných úloh, ktorým sa musel venovať, si dokázal František Štraus obhájiť ten priestor tvorivej aktivity, ktorý bol spätý s jeho osobnou voľbou.

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc., rodák z Ploštína v okrese Liptovský Mikuláš, absolvent odboru archívniectvo – dejepis Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, archívár, historik, vysokoškolský pedagóg.

Vo svojom úvode zostavovateľ bibliografie uvádza, čím sa zaoberajú regionálne dejiny, čo regionalizmus znamená a aké významné miesto vo svojej bádateľskej práci venoval regionálnym dejinám (predovšetkým východného Slovenska) prof. Ferdinand Uličný. Relatívne úplná bibliografia zachytáva jeho publikačnú činnosť od r. 1956 do polovice r. 2004 a je rozdelená na 4 časti: knižne publikované práce (1.), štúdie, články, recenzie (2.), scenáre výstav (3.) a citácie a ohlasy (4.). Aj tu sú recenzie a hodnotiace články k prácam prof. Ferdinanda Uličného uvedené hneď za publikovanou prácou.

Michal Otčenáš vo svojej štúdii k bibliografii podčiarkol dôležitosť doterajšej bádateľskej, pedagogickej, redakčnej a inej práce prof. Ferdinanda Uličného, ktorý ako uznávaný odborník prednášal svoje príspevky na mnohých sympóziách, seminároch a konferenciách doma i v zahraničí. Jeho práce sú často citované a nachádzajú sa vo významných ustanovizniach, okrem iných aj v Kongresovej knižnici v USA.

K oboj bibliografiám sú priradené menné registre, kalendárium životných udalostí a fotografická príloha zo života obidvoch profesorov.

Spojenie Štátnej vedeckej knižnice v Prešove a Prešovskej univerzity pri zostavení a prezentácii personálnych bibliografií bolo viac než symbolické, keďže obaja profesori venovali nemálo rokov svojho tvorivého života týmto inštitúciám a neváhali sa osobne slávnostnej prezentácie zúčastniť.

Mgr. Valéria Závadská, ŠVK, Prešov

Dni európskeho kultúrneho dedičstva v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove

Štátna vedecká knižnica v Prešove sa zapojila do 13. ročníka európskeho podujatia *Dni európskeho kultúrneho dedičstva 2004*, organizovaného na Slovensku v mesiaci september na tému *Starý pôvod nový účel*. Propagované bolo i na stránkach Ministerstva kultúry SR. Dni európskeho kultúrneho dedičstva poskytujú možnosť dostať sa na miesta a vidieť veci, ktoré nie sú širokej verejnosti bežne prístupné.

A práve túto možnosť zapojiť sa využila v dňoch 9. septembra – 3. októbra 2004 i Štátna vedecká knižnica v Prešove vo forme výstavy *Magické čaro starých tlačí*, prezentujúcej unikáty knižnej produkcie. Keďže vo svojich fondoch uchováva popri niekoľkých jednotkách rukopisov, kódexov i početné zväzky tlačí vydaných do r. 1918, radených do kategórie historických tlačí, má v tomto duchu kultúrneho dedičstva, doslova aj európskeho, čo ponúknuť. Prostredníctvom kníh si možno doplniť obraz o počiatkoch i celkovom kultúrnom vývine nášho mesta Prešov.

Podľa doterajších prieskumov a už spracovaných katalógov možno medzi najvzácnejšie knižné kusy ŠVK zaradiť z jej vlastných fondov 15 zväzkov tlačí zo 16. storočia, ktoré pochádzajú z Frankfurtu, Bazileja, Lyonu, Kolína nad Rýnom, a vyše 60 zväzkov zo 17. storočia pochádzajúcich najmä zo západnej a južnej Európy, medzi ktorými sa vyskytujú aj slovaciká z akademickej tlačiarne v Trnave, z officíny v Bardejove a tlačiarne Breverovcov v Levoči.

Vedeckovýskumná činnosť knižnice sa uberá smerom postupného vyčlenenia historických knižných dokumentov z fondu knižnice do samostatného celku. Publikáčná činnosť je zastúpená vo viacerých odborných katalógoch, vedeckých štúdiách a tvorí základy už medzinárodnej knižničnej spolupráce a výmeny v tejto oblasti. Pozornosť sa venuje i budovaniu reštaurátorskej dielne, nevyhnutnej pri záchrane kultúrneho dedičstva.

Samotná myšlienka spracovať historické tlače, národné kultúrne dedičstvo Slovenska, má dlhú históriu a v Prešove dostáva už konkrétnu podobu. Odbornej verejnosti boli sprístupnené tlače 16. storočia v knižnici Evanjelického kolégia a v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove. Ďalší, momentálne rozpracovaný katalóg sprístupní tlače 16. storočia nachádzajúce sa na území mesta, a to v Eparchiálnej knižnici a v knižnici Rímskokatolíckeho farského úradu. Podobne sa pracuje na tlačiach 18. a 19. storočia.

V budúcom kalendárnom roku sa bude môcť knižnica prezentovať novými odbornými knižnými katalógmi, v ktorých sa sprístupnia tlače 17. storočia a trnavské tlače vydané do r. 1900 nachádzajúce sa vo fondoch ŠVK. I v tejto činnosti je zreteľné evidovanie, záchrana a sprístupňovanie kultúrneho dedičstva, na ktoré sa v sektore kultúry stále zabúda. Nachádzanie starého, vzácného často dokazuje jedinečnosť, unikátnosť zachovaných knižných exemplárov v Prešove i v európskom kontexte.

Čo však ponúkla samotná výstava? Azda aj myšlienku, že každá kniha sama osebe odráža a spája duchovnú i hmotnú kultúru istého obdobia. Je svedectvom hlbokých myšlienok, kultivácie ducha. Zároveň i po vonkajšej stránke, napríklad vo väzbe, často nákladnej, charakterizuje svojho majiteľa. Kniha môže byť vzácna svojím vekom, unikátnosťou v počte zachovaných exemplárov alebo aj svojím autorom, tlačiarom či pôvodným vlastníkom.

V expozícii sme sa mohli potešiť pohľadom na časť najstarších exemplárov pochádzajúcich z fondov knižnice, akým je rukopisný Antifonár poľského pôvodu zo 14. storočia, dve vzácné rukopisné liturgické knihy v cirkevnoslovanskom jazyku (Evanjelium a Obščina) z 18. a 19. storočia, ktoré sú však odpismi starších predlôh, ďalej 10 tlačí zo 16. storočia z rôznych žánrov z pera napríklad historika Lívia, byzantského cisára Justiniána, humanistu E. Rotterdamského a napokon aj tlače, ktorých autori sú všeobecne známi.

Z uhorského, respektíve slovenského prostredia možno vyzdvihnúť právnu zbierku Tripartita vo viacerých vydaniach, z domácej evanjelickej tvorby knihy Daniela Lániho a Izáka Cabana, ktorý pôsobil v 17. storočí aj v Prešove. Práve v tomto období sa mesto stáva centrom vzdelanosti, kultúry na Evanjelickom kolégiu. V dobových dokumentoch a dokonca v samotnom titule vystavenej práce sa naznačuje toto postavenie mesta synonymom Atény na Toryse. Historicko-geografická spisba je zastúpená prácou Mateja Bela, jazykoveda Antonom Bernolákom, prvým kodifikátorom slovenského spisovného jazyka.

Samotná expozícia bola doplnená vedutami miest, ukázkami reštaurátorskej činnosti a prezentáciou Rady Európy i jej činnosti v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva.

Mgr. Marcela Domenová, ŠVK, Prešov

SAK na Bibliotéke 2004

Už po 12-krát sa Slovenská asociácia knižníc zúčastnila na medzinárodnom knižnom veľtrhu Bibliotéka, ktorý bol tohto roku o deň dlhší, uskutočnil sa v skoršom termíne a bol spojený s celým radom ďalších výstav (nielen pedagogika, ale aj MODDOM, Art, Techdom, Luxdom, Handicap...) a pre nás už aj dávno zabudnutým vstupným 100 Sk.

Asociácia v snahe umožniť účasť čo najväčšiemu počtu knižníc zabezpečila pozvánky, ktoré sa vymieňali za bezplatné vstupenky.

V stánku SAK

V tohtoročnej expozícii SAK prezentovalo svoje vydania a propagačné materiály 21 členských knižníc SAK (6 vedeckých, 2 akademické a 13 verejných knižníc). Tieto knižnice vystavovali predovšetkým rozmanité bibliografie (od rozsiahlych retrospektívnych cez výberové, personálne až po regionálne súpisy a bibliografické letáky), knižničné periodiká, katalógy, kalendáre osobností, biografické materiály, rôznorodé zborníky a pod. Propagačné materiály boli v dostatočnom množstve. Dokumenty z knižníc dopĺňali trojjazyčné letáky o SAK, Bulletin SAK a, žiaľ, iba vlnajší neaktualizovaný Adresár členských knižníc SAK, ktorý zostal najvyhľadávanejším titulom. „Hlad“ po adresári saturoval inovovaný Adresár akademických knižníc v Slovenskej republike (Slovenská pedagogická knižnica a Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity).

Expozíciu spestrili fotografie zo zrekonštruovaných priestorov Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici a informačné plagáty o webovej stránke slovenských knižníc Infolib.

V stánku SAK našli knižnice opäť *knižný dar Nadácie otvorenej spoločnosti*. Kolekcia obsahovala 9 titulov, z ktorých väčšinu nadácia ponúkala knižniciam už v predošliých rokoch, ale i tak bol o ne záujem. Touto formou získalo 27 knižníc 230 exemplárov. V tomto roku sa asociácia po prvýkrát pokúsila uľahčiť prístup záujemcom o *odbornú literatúru z produkcie Národnej knižnice ČR*. S vybraným súborom publikácií sa mohli knihovníci zoznámiť priamo v stánku, prípadne si ich objednať, a tí, ktorí si knihy vopred objednali, mohli si ich počas dvoch dní Bibliotéky prebrať od pracovníka vydavateľstva z tejto knižnice. Bol to experiment, ktorý obom stranám priniesol cenné skúsenosti a podnety na organizáciu podobných vzájomných akcií.

Po vlnajšej prestávke sa asociácia opäť zapojila do sprievodných podujatí Bibliotéky a pripravila dva programy. Obidva sa uskutočnili v jeden deň (22. 10. 2004), v termínoch nasledujúcich hneď za sebou. Prvým bolo podujatie pre žiakov ZŠ, organizované v spolupráci s občianskym združením Orava pre demokraciu vo vzdelávaní, nieslo názov *Hodina hlasného čítania*. Jeho iniciátorom bola Slovenská pedagogická knižnica. Hodina pod vedením zariadeného „uja Paľa“ (vysokoškolského pedagóga Pavla Pánika z Pedagogickej fakulty UK) ukázala prítomným, čo všetko taká špeciálna hodina o knihách a čítaní obsahuje, ako treba s deťmi pracovať, upútať ich pozornosť. Program priblížil reakcie detí na položené otázky, riešenia úloh, a predovšetkým dokumentoval

zmysel hlasného čítania. Viacerí dospelí konštatovali, že na mnohé otázky by veru nevedeli odpovedať tak, ako bystrí žiaci na tejto hodine. Prezentácia netradičnej formy vyučovacej hodiny bola príspevkom k rozvoju čitateľskej gramotnosti.

Hodina hlasného čítania s „ujom Paľom“

Druhým programom SAK bolo podujatie *Slovom a písmom spod Považského hradu*, v ktorom Považská knižnica predstavovala tvorbu regionálnych autorov. Ich zástupcovia – poetka Zuzana Kucháriková, laureátka Chalupkovho Brezna, a pedagóg, historik, výtvarník, prozaik Gejza Sádecký – besedovali s účastníkmi pod taktovkou riaditeľky knižnice Viery Baničovej. Prítomný bol i ďalší regionálny spisovateľ Štefan Meliš, autor povestí a rozprávok z Považia a zberateľ ľudových povestí.

*Stretnutie s regionálnymi autormi na podujatí Slovom a písmom
spod Považského hradu*

Autori hovorili zaujímavovo o svojej ceste k písanému slovu, doterajšej tvorbe, inšpiráciách, vzťahu k rodnému kraju, regiónu i svojich ďalších plánoch. Živý záujem prítomných o spisovateľov z Považia, ale najmä aktivita študentov zo Školy informačných štúdií, ktorí so spisovateľmi pripravovali cvičné rozhovory, naozaj milo prekvapili. Súčasťou podujatia bola aj *výstava kníh regionálnych autorov*. Vyše 80 knižných titulov dokumentovalo rozmanité a široké spektrum tém, ktorým sa spisovatelia na Považí venujú. Nechýbal ani najnovší – presnejšie dvojďňový – titul z vydavateľstva Ametyst, ktoré práve vydalo prácu Gejzu Sádeckého o osobnostiach Považského regiónu s názvom *Z palety rodákov a dejateľov stredného Považia*. Príjemným prekvapením pre prítomných bola aj informačná brožúra s rovnomenným názvom ako podujatie, ktorá vo forme biografických medailónov predstavila jednotlivých autorov regiónu s prehľadom ich knižne vydaných publikácií (zostavila Alena Zelenáková).

Námaha pri príprave podujatia priniesla svoj výsledok. Tí, čo sa zúčastnili, môžu potvrdiť, že Považská knižnica zanechala v Bratislave ten najlepší dojem. Ak k tomu prirátame, že išlo o prelomový sprievodný program SAK (po prvý raz sa odhodlala mimobratislavská knižnica pripraviť podujatie na Bibliotéke), môžeme konštatovať, že tento krok sa vydaril. Považská knižnica ukázala cestu ďalším knižniciam.

Radost' z dobre vykonanej práce organizátorov oboch podujatí kazilo pomerne rušné prostredie, ktoré Incheba určila na sprievodné podujatia. Ďalšou nemilou skutočnosťou bolo, že ani knižnice, ktoré v ten deň navštívili Bibliotéku (až na pár svetlých výnimiek, ktoré sa dali zrátať na prstoch jednej ruky), neprejavili záujem o sprievodné programy a nepodporili snahu svojich kolegov.

Bibliotéka, to nie sú len voľné vstupenky, zľavy pri nákupe kníh či akcie vydavateľstiev, bezplatné knižné dary pre knižnice... Bibliotéka je aj o propagácii, výmene skúseností, priateľských stretnutiach, získaní nových podnetov, inšpiráciách, úcte k práci vlastných kolegov.

Ludmila Čelková

Na úvod novej rubriky

Slovenské knižnice sa stretávajú – okrem každodenne pretrvávajúcich ťažkostí a problémov (z objektívnych aj subjektívnych príčin) – aj s niektorými osobitnými závažnými problémami, ktoré prekážajú žiaducejmu rozvoju knižnično-informačných služieb a rozvoju automatizácie spoločnosti. V nasledujúcich číslach Bulletinu SAK preto chceme postupne oslovovať predstaviteľov nášho knihovníctva a knižníc jednou-dvoma otázkami k vybraným problémom, ktoré v danom období pokladáme za naliehavé, dôležité, patriace k prioritným, pri riešení ktorých sa zaošáva.

Naša dnešná otázka je adresovaná riaditeľovi Centra vedecko-technických informácií SR v Bratislave PhDr. Ľubomírovi Kuckovi:

Aký je skutkový stav v realizácii výstavby CVTI SR, prečo výstavba tak zaostala a čo sa robí na jej urýchlenie?

Vo februári 1997 sa podarilo Centru vedecko-technických informácií SR získať bezodplatným prevodom pozemok na výstavbu a v júni 1997 vydal podpredseda vlády SR súhlas na jej začatie. V priebehu roka 1997 bola vypracovaná projektová dokumentácia pre územné rozhodnutie, vydané územné rozhodnutie, vypracovaná projektová dokumentácia pre stavebné povolenie a vydané stavebné povolenie. V januári 1998 bol na základe výsledkov verejnej súťaže vybraný zhotoviteľ stavby, pričom sa predpokladala lehota výstavby CVTI SR v trvaní 18 mesiacov, s termínom ukončenia stavby v novembri 1999 (!).

V máji 1998 sa začala výstavba CVTI SR. V priebehu roka 1998 boli zrealizované nasledujúce stavebné práce: prekládka inžinierskych sietí, vybudovanie nových prípojkov, zabezpečenie stavebnej jamy podzemnými tesniacimi stenami kvôli zakladaniu stavby pod hladinu spodnej vody, vlastný výkop stavebnej jamy a podkladový betón pod tlakovú izoláciu.

V roku 1999 bolo zrealizované založenie stavby na železobetónovej základovej doske, železobetónový monolitický skelet druhého a prvého podzemného podlažia. Okrem toho boli zrealizované tlakové izolácie proti pôsobeniu podzemnej vody, dodatočné ochranné murárske práce a záscopy okolo objektu.

V roku 2000 sa zrealizovali 4 nadzemné podlažia (prízemie, galéria, 1. a 2. poschodie) železobetónového monolitického skeletu hrubej stavby.

V roku 2001 s cieľom dosiahnuť nadčasovosť budúceho objektu a zapracovať progresívne formy a smery knižnično-informačných činností sa pristúpilo k vypracovaniu nového lokálneho programu. Z vykonaných analýz vyplynula potreba rozšíriť kapacitu študovni s voľným výberom dokumentov a ďalších priestorov pre používateľov, čo sa stalo východiskom pre spracovanie štúdie, a po získaní pozemku sa pristúpilo k doprojektovaniu študovni vrátane zohľadnenia zmien v pôvodnom projekte. Okrem zvýšenia kapacity miest v študovniach sa podstatne zvyšuje kapacita voľného výberu dokumentov. Zrealizovalo sa 3. a 4. poschodie podľa pôvodného projektu a železobetónový monolitický skelet dostavby študovni.

V rokoch 2002 – 2004 sa zrealizovali: strešný plášť budovy, uzatvorenie obvodového plášťa (kompletný železobetónový skelet), výplne otvorov (montáž hliníkových okien a presklených stien).

Podmienky výstavby sú jednoznačne dané obmedzeným pridelovaním kapitálových transferov na výstavbu CVTI SR. Za obdobie rokov 1997 až 2004 bolo preinvestovaných 188 749 mil. Sk. Suma preinvestovaných finančných prostriedkov zahrnuje stavebné práce vrátane autorského dozoru, inžinieringu a projektovej dokumentácie.

Obmedzovanie pridelovania finančných zdrojov na úrovni asi 20 – 30 mil. Sk ročne posúva termín ukončenia stavby. Negatívny dosah na realizáciu stavby má od roku 2004 aj zvýšenie DPH na 19 %, čím sa výrazne zvyšujú náklady na stavbu.

Predĺženie lehoty výstavby má okrem dosahu na ekonomickú a technickú stránku stavby za následok aj zvyšovanie ceny stavby kvôli inflačným vplyvom na nezrealizované práce. Ďalším negatívnym dosahom bude morálna a technická zastaranosť v súčasnosti navrhnutých technológií.

Poznámka: Nedá nám nespomenúť, že v roku 2004 pripravilo Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR pre CVTI SR horúce leto, keď si arogantne požadovalo pre svoje potreby prevod rozostavanej účelovej budovy CVTI SR, dokonca návrhom materiálu na rokovanie vlády SR, aj to v skrátenom medzirezortnom pripomienkovom konaní. Napriek piatim zásadným rozporom bol materiál aj tak iniciatívne predložený na rokovanie vlády SR. Vláda SR na svojom zasadaní však predmetný materiál odmietla.

S cieľom naplniť investičný zámer dostavby CVTI SR bude nevyhnutné realizovať strednodobý výhľad kapitálových prostriedkov na stavbu. Ten počíta na rok 2005 so 40,049 mil. Sk, na rok 2006 s 82,5 mil. Sk a na rok 2007 so 113,2 mil. Sk, čo by významne posunulo stavbu k jej úspešnému dokončeniu v roku 2008.

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Zbúrat' mýty

Dagmara Sawicka

*Bolo to dávno, veľmi dávno, v pradávnych časoch,
keď počítač bol iba výmyslom spisovateľov science fiction...*

Takto sa musí začínať poviedka o knižnici žijúcej v povedomí tisícov ľudí. Okolo každej inštitúcie sa v priebehu generácii utvára panujúci názor, avšak žiadna profesia nie je ním tak veľmi zaťažená ako profesia knihovníka. Surový učiteľ i nezdvorilý úradník pomaly upadajú do zabudnutia, ale obraz všednej knihovníčky v obyčajnej knižnici plnej kníh zabalených v sivom papieri si žije vlastným životom.

Odkiaľ sa vzali tieto mýty, ako im zabrániť, ako „zmodifikovať“ ľudskú pamäť, aby konečne odišli medzi rozprávky?

Mýtus 1. Práca v knižnici je pokojná, dokonca nudná

Tento obraz si knihovníci prácne vybudovali. To dlhé „psst“ a „nevyrušovať“, pani za obrovským pultom ponorená do čítania tučnej knihy... Najťažšie je vyhnúť sa faktu, že tento mýtus tak trochu vytvára „samo sa naplňajúcu veštbu“. Vzniká akoby bludný kruh – keď je práca v knižnici nudná, ľudia aktívni, plní nápadov a životnej energie sa jej zďaleka vyhýbajú. A keď pri požičiavaní kníh sú ľudia pokojnejšej povahy, rovnakým dojmom pôsobí aj knižnica. Napriek zdaniu tento názor už nemusí byť záplatou nastálo pršíťou na klenotnici vedy. Aby sa zmenil tento stereotyp, knižnica nemôže byť inštitúciou, do ktorej sa chodí z povinnosti, vybavuje sa čo najrýchlejšie to, čo je potrebné, a uteká sa z nej. Musí byť miestom, kde je potrebné byť, keď chceme patriť medzi tzv. „elitu“. Miestom, kde sa diskutuje na úrovni, trávi voľný čas.

Knižnice dovolili, aby im odňali úlohu kultúrnych sprostredkovateľov. Autorské večery, literárne súťaže sa preniesli do kníhkupectiev, kaviarní, kín. Ak sa komerčné inštitúcie podujali na takéto činnosti, značí to, že je to efektívny spôsob, ako prilákať klientov. Ale k tomu je potrebný voľný prístup k policiam, pohodlné kreslá, kopírovacie zariadenia, kaviareň s útulnou atmosférou a bar s rýchlou obsluhou. Čítareň musí byť miestom na nadväzovanie kontaktov, strediskom, kde sa nechávajú poznámky pre kolegu, odpočívajú sa po prednáškach či študentských činnostiach. Občas dôležitejšie ako samotný výrobok je to, ako je zabalený. Použijeme príklad z regionálneho hospodárstva: v roku 2002 sa v The Economist objavila veľká reklama vyzdvihujúca Rakúsko ako ideálny

región na investovanie. Teoreticky nebolo na tom nič prekvapujúce, ale titul znel: „Mozart a horské jazerá. Automobil s pohonom na štyri kolesá. Pouvažuj o najvhodnejšej lokalizácii obchodu!“ Ukazuje sa, že pre mnohých veľkých investorov sú životné podmienky, prostredie, možnosť atraktívne stráviť voľný čas často dôležitejšie než samotný trh či komunikačná infraštruktúra. Túto situáciu možno premietnuť do nášho knižničného dvora. Atmosféra čitárni býva častokrát určujúcejšia pre používateľa než jej samotný obsah. A netreba horekovať nad tým, že knižnica má predsa dbať predovšetkým o úroveň poznatkov, ktoré ponúka. Tieto činnosti sa ani najmenej nevylučujú.

Veľmi dôležitý je aj spôsob komunikácie s používateľom, chuť pomôcť, trpezlivosť pri vysvetľovaní nejasností. Nesmie sa stať, aby sa čitateľ stretol s neochotou knihovníka, ktorý ako informačný pracovník sa nemôže urážať, že používateľ nevie, čo hľadá, že chce „belasé knižné dosky“ alebo „čosi o histórii“. Takisto nemôže ignorovať mejly s prosbou o pomoc, aj keby išlo o banálny problém.

Napriek rozvoju komputelizácie je ešte ďaleká cesta k zániku vzťahu medzi čitateľom a knihovníkom. Vždy zostane skupina ľudí, ktorá z rôznych dôvodov bude odmietať virtuálnu komunikáciu a bude očakávať v knižnici bezprostredný kontakt tak s knižkou, ako aj s človekom. Účinnou pomocou takým ľuďom, ktorí tápajú v meandroch informácií, vytvárame obraz knihovníka ako sprievodcu po informačnom svete.

Mýtus 2. Knižnica je miesto, kde sa vypožičiavajú knihy

Najhoršie je to, že veľká skupina ľudí nevidí dokonca ani túto funkciu knižnice. Keď odporúčam známym, aby si nejakú knihu prečítali, často sa stretávam s reakciou, že je to určite drahá kniha. Vtedy sa pýtam: „Kam ideš, keď si chceš pozrieť videofilm? Do supermarketu?“ Prírodzene, všetci jednoducho odpovedajú, že idú do videopožičovne. A pritom požičovne kaziet sú v porovnaní s knižnicami pomerne mladé inštitúcie, no sú oveľa hlbšie zakorenené v povedomí Poliakov ako knižnice.

Moderná knižnica má dnes možnosť ponúknuť oveľa viac ako klasická, v ktorej sa využívali zhromaždené zbierky. Knihovníci vytvárajú a umožňujú prístup k informačným zdrojom, zabezpečujú vzdelávaciu činnosť. Už oveľa skôr ako vznikli elektronické databázy, bolo úlohou knihovníka vytvárať zoznamy literatúry k dizertáciám vedeckých pracovníkov. V knižnici možno využiť multimediálne materiály, ako sú elektronické slovníky či encyklopédie. Súčasná knižnica je predovšetkým informačným centrom. A takýto obraz treba podporovať. V USA nájdete v knižniciach odpoveď na najrôznejšie otázky – o predpisoch cestnej dopravy, o pracovných miestach, o možnostiach najlepšej lokalizácie firmy či o tom, kde sa nachádza najlepší laryngológ v okolí. Nemyslím si, že by poľskí knihovníci znalosťami či dokonca druhmi služieb nedosahovali úroveň svojich amerických kolegov. Jednoducho, po mnohé roky u nás neexistoval pojem reklama. Marketing nebol namieste, reklama sa naďalej pokladá za čosi neslušné. Počut' hlasy, že knižnica je predsa dôstojná inštitúcia a že preto si vo svojej propagácii nemôže dovoliť humorné prvky. Takto umelo udržiavanou vážnosťou sa však stávame inštitúciou skostnatenou. Samozrejme, nie sme modelom určeným na predávanie, no aj tak

podliehame tomu istému trhovému právu. Ak sami seba nepodporíme, nikto to za nás neurobí. Reklama už dávno prestala byť výsadou len pre komerčné inštitúcie. V časopisoch sa to len tak hemží oznámeniami štátnych škôl a predškolských zariadení. Učítelia zo základných škôl či gymnázií prezentujú školy tak, aby prilákali potenciálnych žiakov.

Reklamné heslá sa ľahko dostávajú do povedomia ľudí a ostávajú tam po celé generácie. Ako by bolo dobre, keby pri hre na asociácie pri pojme „knížnica“ znela odpoveď – „lacná informácia“. Reklama sensu stricte, v tlači či televízii, však prevyšuje finančné možnosti knižníc, preto musia využívať iné formy reklamy, ako sú napr. knižničné expozície, pri príležitosti ktorých možno ukázať zaujímavé prírastky. Takisto rôzne výstavy a aktivity nesúvisiace s knižnicou, ale situované v jej budove, umožňujú umiestniť informáciu o aktivite knižnice v lokálnych médiách. Zaujímavou obmenou reklamy sú aj informačné materiály a sprievodcovia po knižniciach vydávané spravidla v tlačenej podobe, ktoré sa vynikajúco hodia na zasielanie poštou, ako aj na umiestnenie napríklad v Úrade na propagáciu mesta a ako materiály propagujúce región.

Kľúčom k tomu, ako zbaviť knižnicu obrazu len ako požičovne kníh, môže byť to, čo robia európske knižnice. Dánsky knihovník Jens Thorhauge píše: „...aplikujeme tiež programy slúžiace na výučbu obsluhy počítačov, ako aj získavanie zručností pri využívaní informácií a podporujeme takto neformálne vzdelávanie a samostatnosť.“ Elektronika je drahá a schopnosť orientovať sa v informačnom chaose si vyžaduje množstvo znalostí. Podporou didaktickej úlohy knihovníkov v tejto oblasti sa značne posilňuje perspektívnosť tejto profesie a zvyšuje sa mienka o ľuďoch, ktorí v nej pracujú, ako o tých, ktorí sú zvyknutí na nové technológie.

Mýtus 3. Knižnica je konzervatívna inštitúcia

Knihovníci sú vnímaní ako profesijná skupina, ktorá ostala kdesi v stredoveku, vzdialená od výdobytkov civilizácie. Hľa, trochu zaprášená hŕstka náruživcov! Tento názor prežíva v povedomí ľudí silou zotrvačnosti, hlavne pre nedostatok záujmu o problém. Medzičasom knižnice ako prvé zaviedli internet dávno predtým, ako sa v ňom objavili služby, a sú azda jednými z najlepšie technologicky vybavených organizačných jednotiek.

Veľký vplyv na vžitie takéhoto názoru mali školské knižnice, kde činnosť knihovníka vykonávali neprofesionálni knihovníci, väčšinou učítelia, takže sa vžil názor, že knihovníkom môže byť hocikto. Okrem toho často ostávame v rovine z predchádzajúceho obdobia a sťažujeme sa, že „si nás nikto neváží, nikto nedoceňuje našu prácu“. Musíme však sami vyjsť s iniciatívou na zmenu obrazu o tejto profesii. Knihovníci musia vynaložiť veľké úsilie, aby odstránili stereotypy o knižniciach. Na to však nestačí byť vzorný a žiť v súlade s mravným základom úslužnosti. Je potrebné vykonávať aktivity, ktoré v regióne, lokálnom stredisku či na širšej úrovni knižnice zviditeľnia. Dobrým príkladom takých iniciatív je podujatie *Týždeň knižníc*, ktoré sú čoraz menej formálne a z masívnych knižničných budov sa prenášajú tam, kde zvyčajne chodia ľudia, ktorí často zabudli na existenciu knižnice.

Prezentovaniu sa knižnice ako inštitúcie kráčajúcej s duchom doby môže pomôcť aj rozvoj e-informácií – vytváranie služieb dostupných online aj referenčných služieb, kde sa knihovník prezentuje ako expert. Nedarí sa nám ešte dostatočne zviditeľňovať, vykonávame veľké množstvo práce, o ktorej nikto nevie, že bola urobená. Nie je zriedkavosťou, že vedecký pracovník na škole tvrdí, že nákup databázy je zbytočný, pretože „predsa je na internete zadarmo“. Keď knižnica kupuje pre svojich používateľov informácie, tak títo MUSIA vedieť, že ich nedostávajú len tak, ale že ich musel ktosi pripraviť, zaplatiť za ne a koordinovať ich fungovanie a že to nerobí mýtický informatik, ale obyčajný knihovník. Knižnice majú svoje skutočné miesto pri vytváraní informačnej spoločnosti. Stanislava Kurek-Kokocińska priamo píše, že *knižnice sa spolupodieľali na vytváraní informačnej spoločnosti prv, než tento pojem začal definovať určité koncepcie spoločnosti*. Napriek tomu sa pod túto činnosť často podpisujú ľudia a firmy majúce o informáciách veľmi hmlisté predstavy, ale sú oveľa pribojnejšie, a tak knižnice opäť ostávajú iba pozorovateľmi udalostí.

Internetové stránky knižníc už sú špecifickými „bránami k poznaniu“ – digitálne knižnice rozširujú oblasť knižničných služieb, ale predovšetkým vychádzajú z fyzicky existujúceho miesta a predlžujú otváracie hodiny. Kvôli tomu treba zintenzívniť informačnú činnosť, ale aj tie základné, ako je umiestňovanie oznámení informujúcich o otváracích hodinách pracoviska i adresy domovskej stránky knižnice na viditeľných miestach v knižnici, na školách či úradoch. V školskom časopise, školskom bulletinne či miestnej tlači musia mať knižnice svoje stále rubriky.

Mýtus 4. Knižníčka je „sivá myška“

Obrazy z obľúbeného čítania sa „nabaľujú“ na získané skúsenosti a výsledkom je to, že v literatúre ustálené stereotypy začínajú žiť v našom povedomí nezávisle od skúsenosti. A tak okrem iného začína fungovať obraz knihovníčky ako osoby hašterivej a veľmi sa podobajúcej supovi, píše Anastazja Śniechowska-Karpińska, analyzujúc podobu knihovníčky v slávnej sérii kníh o Harrym Potterovi. Podľa správy Anety Firlej-Buzonovej tak študenti, ako aj samotní knihovníci vnímajú ľudí vykonávajúcich túto profesiu ako ľudí bezfarebných, smutných, s unaveným pohľadom ukrytým za hrubými sklami okuliarov. Panuje názor, že stereotypy sa najčastejšie vytvárajú v detstve, a treba pamätať na to, že ešte nedávno knihovníci boli povinne odedí v zásterách a ortopedických topánkach, ba dokonca sa v očiach detí knižnička nevelmi odlišovala od pani upratovačky. *...osoby pracujúce v knižniciach, najmä školských, musia vedieť, že spôsob obliekania môže vplyvať na elimináciu či prehlbenie negatívneho stereotypu obrazu knihovníka. Príklady vžitie v detstve je obzvlášť ťažké eliminovať*. Ale aj knižnice vysokých škôl musia pamätať na to, že pôsobia v prostredí, ktoré je (v osobách akademických učiteľov) a bude (prostredníctvom absolventov škôl) neobyčajne mienkotvorné. Preto pokiaľ školské knižnice začnú vytvárať pozitívny obraz knihovníka, vedecké knižnice musia tento obraz prehľbovať. Tým skôr, že na to majú všetky tromfy. Knihovník na vysokej škole sa zriedkakedy objaví v tejto profesii, ak nespĺňa kvalifikačné požiadavky. Je to teda káder s vysokou úrovňou intelektuálnou, ktorý má široký záber možností rozvoja.

Možno nie celkom od veci by mohlo byť aj ovplyvnenie mienky ľudí o knihovníkoch prostredníctvom odievania sa knihovníkov – najmä tých, ktorí majú bezprostredný kontakt s čitateľom – „do iste uniformy“. Už počujem ten šum, ktorý by vyvolalo ich zavedenie. A pritom množstvo firiem – banky, obchody, reštaurácie a iné – vyžadujú od obsluhujúceho personálu eleganciu, pričom vôbec nejde o rozmar šéfa. Určite to vytvára obraz danej profesie určitým spôsobom. Nie je náhoda, že letušky sú spájané s tzv. „triedou“ a knihovníčky so sivosťou.

Mýtus 5. Knihovníci sa zaoberajú iba ukladaním kníh

Je to očividne obrovské zjednodušenie, ale mnoho používateľov knižníc tak ešte aj dnes vidí profesiu knihovníka. Knihovníci sú odborníci na zhromažďovanie a spracovanie informácií a tento obraz by bolo potrebné vytvoriť i v spoločenskom povedomí. V ére informatizácie spoločnosti je spracovanie a pretváranie údajov obrovský problém a je po ňom veľký dopyt. Na tieto účely sa vytvárajú nové profesie, rekvifikujú sa ľudia z iných oblastí. Zatiaľ to už roky robia knihovníci, a to s úspechom. Problém je v tom, že profesia knihovníka sa pre nedostatok výraznosti utápa v stereotypoch, ktoré je ťažké zmeniť. Ale predsa, ako píše Ewa Stachowska-Musiał, *kedysi táto práca (ešte nie profesia) znamenala byť len niečo ako strážca kníh a v nich obsiahnutých poznatkov. Mala zároveň charakter vedľajší a elitný, vyžadovala si totiž vtedy zriedkavú zbehosť v čítaní, písaní a taktiež v orientovaní sa v písomníctve.*

Často sa objavuje motív na propagáciu informatickej funkcie knihovníka prostredníctvom zmeny názvu, napr. „informačný broker“. Dokonca to stavia profesiu do nového svetla, do pozície nezaťaženej mýtmi. Avšak z analýzy trhu tovarov a služieb vyplýva, že zmena názvu je ešte ťažšia ako uvedenie nového produktu na trh. Nie je pravda, že nie je možné spropagovať značku, ktorá kedysi mala zlú povesť. Zvyčajne je ľahšie pozdvihnúť slabú značku, než ju tvoriť odznova. Napríklad aj Toyota či Mazda spočiatku patrili medzi autá s najväčšou poruchovosťou, no dnes sú symbolom solidnosti. Potrebne je skôr vrátiť sa ku kreovaniu knihovníctva ako profesie elitnej, vyžadujúcej aj dnes špecifické znalosti.

Nedá sa nijako zakryť, že už od minulého storočia je najmienkotvornejším pracoviskom tlač a televízia. Knihovníkom je ťažké preniknúť do týchto médií, pretože akosi z princípu nie sú zdrojom škandálov. Avšak zároveň s narastajúcim záujmom o informácie to môže byť čoraz ľahšie. Absencia riadenia v internete, nedostatočná kontrola nad formou i obsahom údajov spôsobujú informačný šum, v ktorom sa dokážu pohybovať iba nemanohí. My ako špecialisti na informácie vieme oddeliť zrno od pliev, vyloviť z kopy smetí a hlúposť i hodnotné poznatky. Akademická knižnica sa môže zapojiť do propagačných akcií školských vydavateľstiev. Verejná knižnica môže byť miestom fotografických výstav či kontroverzných happeningov, o ktorých tlač ochotne napíše.

Zhrnutie na záver nie optimistické

Netreba nikoho presviedčať, že so spoločenským imidžom knihovníkov to nie je v poriadku. S informáciami sa spája internet či telefónny zoznam, a nie požičovňa kníh. Moderná je diskotéka či dokonca škola, ale nikdy nie knižnica. Ambicióznou profesiou môže byť hoci reprezentant obchodu, ale v žiadnom prípade knihovník. Spomínané mýty sa nedajú odstrániť v priebehu týždňov či mesiacov. Je to úloha na mnoho rokov. Účinná kampaň public relations – to je predsa zdokonaľovanie vytúženého imidžu na základe pravdivých informácií, no prílišné urýchľovanie tohto procesu sa môže skončiť úplnou porážkou. V prípade takých inštitúcií, ako sú knižnice, public relations je osobitne ťažké vzhľadom na veľmi rozdielne skupiny jej používateľov. Avšak vlastne teraz je na to príhodná chvíľa. Ak nezmeníme svoj imidž v čase, keď informácie nadobudli taký obrovský význam, bude to značiť, že sme niečo neurobili, ako bolo treba, a môžeme stratiť svoju šancu.

Zdroj: Dagmara Sawicka: Obalić mity. In *EBIB* [online]. Warszawa : Stowarzyszenie Bibliotekarzy, 2004 [cit. 2004-08-27], 2004/5 (56). Dostupné na internete: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/56/sawicka.php>. ISSN 1507-7187. Skrátený preklad z poľského originálu pripravila PhDr. L. Fordinálová.

Public relations a obraz knižnice

Marian Huczek

V predmetnej literatúre, ale aj v praxi sa doteraz nenájde jednoznačná definícia *public relations* (ďalej PR), ktorá by plne vyjadřila význam tohto termínu či vymedžila jeho ciele a úlohy v knižnici. Definícia PR sa za posledné polstoročie neustále menila. Vo všeobecne koncipovaných definíciách sa najčastejšie brali do úvahy dva problémy, a to predovšetkým PR ako funkcia všeobecného riadenia organizácií (na čo možno kladie dôraz americká literatúra), ako aj PR ako prvok komunikačného systému a všeobecnej komunikačnej stratégie. Nemecká literatúra zdôrazňuje, že PR je riadenie komunikačných procesov medzi organizáciou a jej prostredím cestou uvedomelého, účelného a systematického formovania týchto procesov. Podobné stanovisko v tejto záležitosti zaujíma aj Britský inštitút PR a Švajčiarsky spolok PR. Značný počet definícií podčiarkuje efekty činnosti PR a systému riadenia komunikácie. Napríklad Sam Black zdôrazňuje jeho *praktické činnosti... i neustále úsilie, aby sa vytvorilo a udržalo dobré meno podniku, ako aj vzájomné porozumenie medzi inštitúciou a tými, ktorí využívajú jej činnosti*. Naproti tomu Barbara Dobiegała-Korona zastáva názor, že *pojmom PR sa chápu rôzne formy vplyvania podniku na jeho okolie a vlastných pracovníkov. Podstatou PR je to, že je bezplatnou formou komunikovania so subjektmi, s ktorými si podnik praje udržiavať pozitívne kontakty*.

Ak pojem PR prenesieme do knižnice, môžeme tvrdiť, že jeho úlohou je udržanie si čo najlepšieho obrazu knižnice v očiach jej používateľov, súčasných i budúcich, miestneho spoločenstva, vlády, sponzorov i eventuálnych inštitúcií financujúcich jej činnosť.

Knižnica plní vo svojom prostredí určitú úlohu. Uspokojuje potreby individuálne alebo kolektívne, rozvíja výchovný proces, má skutočný vplyv na formovanie spoločenskej situácie. Tieto prvky vplývajú na vytváranie predstáv o tom, čím je a čím nie je knižnica, ako aj o tom, aký je jej vzťah k okoliu. Tieto predstavy majú vplyv na vzťah ku knižnici, a to tak jej skutočných i potenciálnych používateľov, ako aj osôb a organizácií, ktoré vplývajú na činnosť tohto pracoviska. Preto musí knižnica, ktorá je marketingovo zorientovaná, tiež uvedomelo zaviesť prvky marketingu do svojej činnosti s cieľom upevniť poslanie, stratégiu, ako aj jej požadovaný imidž (obraz).

Literatúra poskytuje mnohé definície imidžu. Podľa Philipa Kotlera je imidž *súhrn predstáv, myšlienok a dojmov danej osoby o objekte*. Podobný názor zastáva Krystyna Wojcik, keď tvrdí, že *imidž firmy v okolí je súhrn pohľadov, hodnotení, očakávaní, skúseností, aký má okolie v spojitosti s kontaktmi s ňou, vrátane informačných kontaktov*. Podobné názory vyjadril Sam Black, ktorý tvrdí, že *imidž je obraz – všeobecný dojem – niektorých osôb i inštitúcií, získavaný prostredníctvom pohľadu ľudí zvonka; na jeho základe sa hodnotí, či daná osoba alebo inštitúcia je dobrá alebo zlá*. Barbara Rozwadowska píše, že *imidž je všeobecne existujúci názor na fyzickú tému*. Každá knižnica vedome alebo nevedome vytvára určitý obraz – viac či menej priaznivý. Ten obraz môže byť pravdivý alebo nepravdivý, môže totiž vyplývať zároveň z vlastných skúseností, ako aj z počutia. Záleží na žičlivosti, obavách, túžbach, skúsenostiach a predsudkoch človeka. Vzniká na základe výsledku kontaktu používateľov s pracovníkmi, informáciami či jednotlivými činnosťami knižnice. Imidž knižnice nie je čímsi jednotným a môže byť odlišný v závislosti od skupiny okolia a kontextu. Veľmi často existujú rozdiely v tom, ako hodnotí tento obraz vnútorné prostredie knižnice a aký je v skupinách jej vonkajšieho prostredia. Vnútorné predstavy o knižnici môžu byť zatienené predsudkami a omylmi, ktoré nie celkom musí poznať vedenie a pracovníci knižnice. A preto rozlíšujeme dva druhy obrazu:

1. Vlastný obraz – znamenajúci spôsob vnímania knižnice samej seba, čiže prostredníctvom jej vedenia a pracovníkov, ako aj to, ako je podľa nich vnímaná vonkajším prostredím.
2. Obraz cudzí – čiže obraz v skupinách vonkajšieho prostredia knižnice.

Treba zdôrazniť, že každá knižnica môže mať niekoľko obrazov vlastných či cudzích, ktoré sa budú líšiť v závislosti od toho, kto je príjemcom.

Z analýzy rôznorodých koncepcií *public relations* vyplýva, že jeho konečným cieľom je získavanie verejnej mienky a vytvorenie pozitívneho obrazu knižnice. Vysoký účinok vo vytváraní obrazu knižnice možno dosiahnuť, ak sa proces jeho utvárania stane súčasťou procesu riadenia PR v knižnici. Model takéhoto procesu predstavil Norman Stone. Tento model sa skladá z ôsmich kľúčových prvkov: *analýza, ciele, stratégia, programy,*

zdroje, realizácia, hodnotenie, zodpovednosť. Stratégia PR knižnice musí vyplývať zo všeobecnej stratégie PR. Táto stratégia musí ukazovať, akým smerom sa má PR v knižnici uberať, aby sa dosiahol konkrétny cieľ. Dôležitosť jeho funkcie sa najkriekľavejšie prejavuje v podmienkach, keď sa organizácia ocitne v kríze. Stratégia PR musí nadväzovať na jej poslanie a víziu, avšak nemôže byť ich čistým odrazom. Vyplýva to z charakteru stáleho a nadčasového posolania a vízie, naproti tomu znakom dobrej stratégie je jej pružnosť, umožňujúca rýchle prispôsobenie činností definovaných v stratégii aktuálne sa meniacim vnútorným podmienkam knižnice a jej okolia. Budovanie stratégie PR sa má opierať o rôzne schopnosti knižnice a spájanie týchto schopností do jednotného celku. Stratégia PR pomáha vytvárať, rozširovať a udržiavať vnútornú štruktúru knižnice a jej okolia cestou nadväzovania a udržiavania komunikácie s kľúčovými používateľmi knižnice. Plniac svoju úlohu vonkajšieho zastúpenia, PR pomáha rozširovať, zvyšovať a udržiavať mienku o knižnici. Budovanie stratégie PR sa najčastejšie realizuje v štyroch po sebe nasledujúcich etapách a možno ju rozpísať do nasledujúcich úloh:

1. skúmanie východiskového stavu, čiže definovanie vlastného i cudzieho obrazu knižnice, aktuálneho a požadovaného obrazu, ako aj rozdielov medzi nimi;
2. plánovanie PR: vypracovanie postulatívnej koncepcie a jej hodnotenie z hľadiska možnosti realizácie (taktika, cieľové skupiny, rozpočet, termíny, médiá, nástroje a hlavne konkretizácia cieľov);
3. realizácia programov a im zodpovedajúcich predsavzatí (udržiavanie osobných kontaktov, mediálnych vyjadrení);
4. hodnotenie priebehu realizácie, využívania rozpočtu a účinnosť použitých nástrojov, sformulovanie záverov z hodnotenia.

Knižnica sa bude vnímať ako potrebná a naklonená spoločnosti, v ktorej funguje, ak prijme náležitú marketingovú orientáciu. Definovať pojem marketingová orientácia knižnice je však veľmi ťažké, pretože vo vedeckej literatúre absentuje jednoznačná definícia, ako aj príslušný zoznam indikátorov, ktoré by mohli pomôcť pri tejto diagnóze. Pri istom zjednodušení by sme mohli povedať, že je to pripravenosť knižnice na uspokojovanie používateľov a získavanie nových. Takže základnou myšlienkou marketingovej orientácie je orientácia na používateľa, ktorej účinnosť je podmienená:

- poznaním potrieb a želaní používateľa knižnice;
- poznaním úrovne uspokojenia používateľa, čiže ako reagujú používatelia na zretele knižnice, do akej miery ich uspokojujú jednotlivé prvky, aké faktory vplývajú na ich uspokojovanie, ktorých konkurentov považujú používatelia v určitých oblastiach za vzorných, čo treba zmeniť, aby sa zlepšil stupeň uspokojenia používateľov;
- poznaním zvykov pri využívaní služieb knižnice;
- poznanie veľkosti dopytu po službách.

V praxi sa činnosť PR a vytvárania imidžu knižnice vždy zakladá na komunikácii. Z analýzy PR v kontexte komunikácie vyplýva, že táto činnosť sa neobmedzuje len na využívanie samotných techník a metód komunikovania, ale je to akýsi proces zasadený do širšieho kontextu a založený je o. i. na vedomostiach, úlohách, systéme a systémových

činnostiach. Spôsob, akým knižnica nadväzuje kontakt s okolím, má rozhodujúci vplyv na jej vnímanie (imidž) a svedčí o jej smerovaní a vyznávaných zámeroch. V činnosti knižnic spôsob vnútorného komunikovania aj s okolím sa veľmi odchyľuje od vyžadovanej účinnosti v tejto oblasti.

Výskumy, ktoré uskutočnil autor, o. i. uskutočnené v dvadsiatich verejných knižniciach v oblasti nimi využívaných prostriedkov vnútornej i vonkajšej komunikácie, ukazujú, že tieto knižnice neuspokojivým spôsobom využívajú im prístupné komunikačné prostriedky. Z celého arzenálu komunikačných prostriedkov k najčastejšie využívaným patria:

- tlačené formy (foldery, letáky a pod.),
- informačné tabule,
- stretnutia vedenia,
- oslava sviatkov,
- integračné podujatia,
- nástroje na vytváranie príjemnej pracovnej atmosféry,
- pracovné stretnutia (briefing).

Zaujímavé je to, že sa málo využívajú moderné komunikačné prostriedky. V súvislosti s procesom utvárania imidžu treba povedať, že model procesu PR možno po náležitej adaptácii prispôbiť procesu utvárania imidžu verejnej knižnice. Tento proces sa skladá z nasledujúcich etáp:

- skúmanie východiskového stavu knižnice,
- plánovanie nápravy obrazu knižnice,
- realizácia programu nápravy obrazu knižnice,
- hodnotenie priebehu realizácie procesu utvárania obrazu knižnice.

Bez preskúmania východiskového stavu a vytýčenia požadovaného smeru vplyvu na okolie knižnice by sa nemali spustiť žiadne nástroje na vytváranie jej imidžu. Táto etapa je v činnosti knižnic značne nedocenená. Vhodnosť analýzy východiskového stavu knižnice – pre vlastné naprogramovanie a zrealizovanie procesu utvárania imidžu – závisí od toho, v akej miere sa budú vyskytovať tri základné znaky tejto analýzy, a to vhodnosť, aktuálnosť a jednoznačnosť.

Vhodnosť a jednoznačnosť možno dosiahnuť pri splnení dvoch nevyhnutných podmienok: prvou podmienkou je zabezpečenie neobmedzeného prístupu k všetkým informáciám, názorom a zdrojovým údajom o knižnici; druhou – dodržiavanie istých výskumných zásad a situácie vzhľadom na analýzu východiskového stavu knižnice, ako aj informačných zdrojov. K týmto zásadám patrí:

- prijať hodnotenia bez ohľadu na stupeň kritiky;
- nebrať ohľad na to, ako na nepríjemné informácie zareaguje vedenie knižnice;
- vyhýbať sa kontaktom s neobjektívnymi informátormi a poradcami;
- overiť si, či slová a názory sa opierajú o činnosť knižnice.

Pri analýze východiskového stavu treba odpovedať na nasledujúce otázky:

1. Čo sa dovedty podarilo knižnici urobiť dobre?
2. Aké boli dôvody na prístupenie k určitým činnostiam?
3. Čo sa nepodarilo dosiahnuť a prečo?
4. Máme ľudí zodpovedajúcich za utváranie obrazu knižnice a sú na túto funkciu zodpovedne pripravení?
5. K akým činnostiam treba prísť, aby sa zlepšil obraz knižnice?
6. Je známe dlhodobé smerovanie zmien v oblasti budovania obrazu knižnice? Ak áno, akým spôsobom sa bude realizovať?

V analýze východiskového stavu nestačí len definovať celkový východiskový stav, ale treba uviesť, aký má význam knižnica pre okolie, aké je smerovanie zmien imidžu zo strategického hľadiska. S tým cieľom treba využiť strategickú analýzu za pomoci metódy SWOT, ktorej výsledkom musia byť návrhy týkajúce sa činností realizovaných knižnicou vrátane činnosti týkajúcej sa budovania imidžu knižnice. Veľmi dôležitým prvkom analýzy východiskového stavu je analýza procesu komunikácie medzi knižnicou a okolím a určenie pravdepodobného vplyvu na imidž.

Východiskom plánovania nápravy imidžu knižnice je jasné definovanie cieľov, aké chce knižnica dosiahnuť, ďalej treba dôkladne vymedziť, aké zmeny vo vnímaní činnosti knižnice spoločnosťou sa majú uskutočniť a akým spôsobom zvýšiť pozitívnu mienku o knižnici v jej jednotlivých skupinách prostredia. Pri plánovaní je potrebné určiť:

- ciele a úlohy, ktoré musí knižnica realizovať;
- cieľové skupiny či tie časti okolia, na ktoré musí knižnica vplyvať;
- spôsoby realizácie cieľov vrátane:
 - preferovaných komunikačných foriem a prostriedkov,
 - rozpočtu,
 - osobitného programu činnosti, realizácie etáp jednotlivých cieľov,
 - úloh pre jednotlivých pracovníkov a ich zodpovednosti a odporúčaní na niekoľko-ročné obdobie.

V praxi je to zvyčajne snaha o dosiahnutie dvoch základných cieľov týkajúcich sa prehĺbovania stupňa renomé knižnice, ako aj vyvolávania pozitívneho ohlasu.

V samotnej etape realizácie nápravy obrazu knižnice osoby zodpovedné za priebeh tohto procesu sú povinné pozorne sledovať vnútorné i vonkajšie prostredie. Vznikajúce zmeny môžu totiž znamenať nutnosť zaktualizovať program a prispôbiť ho novej situácii. V priebehu realizácie programu zlepšovania obrazu knižnice je nutné uskutočňovať priebežnú kontrolu stupňa realizácie programu. Vďaka tejto kontrole je možné korigovať tie postupy, ktoré by mohli vyvolať negatívne účinky obrazu knižnice na okolie. Je dôležité obrátiť pozornosť na otázky, kto, akú informáciu, kedy, kde, akým spôsobom a na čo ma získať. Medzi hlavné princípy pri tvorbe informácií s cieľom budovať obraz knižnice je potrebné zaradiť:

- vierohodnosť,

- spojitosť s tematikou, ucelenosť, pravdivosť,
- zreteľnosť výpovede, jasná formulácia myšlienky,
- prístupnosť jazyka, percepčné (vnímateľné) významy,
- koncentrovanie sa na podstatu toho, čo sa chce poskytnúť,
- umiernenosť v množstve informácií.

Špecifickým znakom komunikovania – pri utváraní obrazu knižnice – je dialóg s okolím, dvojstranná komunikácia, ktorá prinesie efekt v podobe spätnej reakcie. Hodnotenie účinnosti procesu budovania imidžu knižnice vyvoláva veľa ťažkostí, ktoré vyplývajú z toho, že efekty týchto činností sa nie vždy dajú merať kvantitatívne, ale zvyčajne kvalitatívne prostredníctvom zmeny verejnej mienky. Podobne účinky činností zakotvených v programe vytvárania imidžu nie sú badateľné hneď, ale až po nejakom čase. Konečné hodnotenie účinnosti procesu utvárania obrazu knižnice sa robí tak, že sa porovnáva jej požadovaný obraz s existujúcim, pričom využívanie určitých výskumných techník je len jedným z prvkov tohto procesu.

Veľký vplyv na imidž knižnice naklonenej okoliu má samotná knižnica reprezentovaná jej pracovníkmi. V očiach používateľov sú to práve pracovníci, ktorí zosobňujú knižnicu. Skutočným faktorom rozhodujúcim o náprave efektívnosti práce knižnice a budovaní jej pozitívneho obrazu je moderný prístup k riadeniu personálu prostredníctvom vnútorného marketingu. Obsahuje komplex činností realizovaných v knižnici a nasmerovaných na pracovníkov podporujúcich tieto činnosti s cieľom zabezpečiť kvalitu obsluhy používateľov knižnice. Základnou podmienkou vytvárania pozitívneho obrazu vnútri knižnice je vytvorenie účinnej vonkajšej i vnútornej informačnej politiky knižnice. Hlavným cieľom tejto politiky je vybavenie pracovníkov základnými informáciami týkajúcimi sa efektívneho vykonávania určenej práce a zintegrovania cieľov pracovníkov s cieľmi knižnice.

Úlohou PR je udržanie si čo najlepšieho obrazu knižnice v očiach jej používateľov, miestnej spoločnosti, vlád, sponzorov a iných inštitúcií financujúcich jej činnosť. V systéme komunikovania knižnice s okolím činnosti z oblasti PR plnia hlavnú funkciu vo vytváraní obrazu knižnice (utváranie, zmena alebo udržiavanie pozitívnych predstáv a názorov o knižnici), ako aj vo zvyšovaní „odolnosti“ knižnice voči krízovým situáciám.

Jedným z najdôležitejších faktorov úspechu celkovej činnosti vyžadujúcej aktívny podiel ľudskej kolektívnosti je zabezpečenie akceptácie zo strany rôznych spoločenských skupín. *Vedenie knižnice musí postupovať tak, aby lokálne spoločenstvo si bolo vedomé významu knižničných služieb. Musia dbať o to, aby mestské, regionálne i národné financujúce organizácie si plne uvedomovali dôležitosť miesta, ktoré knižnice v okolí zaujímajú, a podporovali jej rozvoj.* To je možné dosiahnuť pomocou využívania presvedčovacích metód i prostriedkov, ktoré sú obsiahnuté v pojme PR.

Zdroj: Huczek, Marian: Public relation a wizerunek biblioteki. In *Biuletyn EBiB*, 2004, n. 5 (56). Warszawa : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2004. Dostupné na internete: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/56/huczek.php>. ISSN 1507-7187. Skrátený preklad z poľského originálu vyhotovila PhDr. L. Fordinálková.

JUBILANTI

Jubilantka Katarína Soukupová

V tomto roku slávila svoje životné jubileum – 50 rokov – riaditeľka Záhorskej knižnice v Senici Mgr. Katarína Soukupová, ktorá dlhoročným pôsobením na poste riaditeľky prekročila hranice regionálneho knihovníctva.

Narodila sa 22. septembra 1954 v Čadci. Vyrastala v Púchove, kde navštevovala základnú i strednú školu. V rokoch 1973 – 1978 bola poslucháčkou Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Katedry československých dejín a archívnictva. Po úspešnom ukončení štúdia pracovala do roku 1981 v Študijno-informačnom stredisku Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v oddelení zahraničných fondov ako knihovníčka. Koncom roka 1981 sa presťahovala s rodinou do Senice, kde začala pracovať na vtedajšom okresnom národnom výbore – odbore kultúry ako inšpektorka pre prácu ľudových knižníc a osvetu, citlivo vnímajúc problémy v knižniciach okresu. V roku 1990 vyhrala konkurz na miesto riaditeľky Okresnej knižnice v Senici a v tejto funkcii pôsobí dodnes.

Začiatkom 90. rokov, ktoré boli poznačené celospoločenskou demokratizáciou, sa pustila do neľahkej úlohy celkovej rekonštrukcie knižnice. Výsledkom tejto práce bola obnova pôvodných interiérov a vznik nových oddelení (videopožičovňa, umenovedné oddelenie, predajňa kníh, antikvariát), čo sa v konečnom dôsledku prejavilo nielen na skvalitnení knižničných služieb, ale i na zlepšení pracovných podmienok.

V rokoch 1992 – 1993 absolvovala špecializovaný kurz ďalšieho vzdelávania „Moderné metódy managementu v knižniciach“ na Katedre knihovníctva a vedeckých informácií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Získané poznatky neskôr úspešne aplikovala v praxi.

Iniciovala zavedenie automatizácie do odborných knihovníckych činností a aplikácia knižnično-informačného systému Rapid Library sa ukázala ako vhodný a rozvoja schopný prvok v práci knižníc smerom k internetizácii informačných služieb.

V období, ktoré je poznačené všeobecným nedostatkom financií na kultúru, pravidelne vypracováva projekty na získanie finančných prostriedkov v záujme skvalitnenia knižničnej činnosti.

Popri odbornej práci sústavne dbá aj o estetizáciu pracovného prostredia (výmena okien za plastové, nové hygienické zariadenia). Aktívne sa podieľa i na verejnom živote v meste – pracuje v Komisii kultúry pri MsÚ v Senici, venuje sa i práci v knihovníckych spolkoch.

Avšak najväčšia zásluha jej patrí v oblasti kultúrno-výchovnej práce a v oblasti spolupráce významných regionálnych osobností. Z jej iniciatívy sa okresná súťaž literárnych talentov postupne zmenila na významné celoslovenské podujatie, ktoré je priaznivcom poézie a prózy známe pod názvom Literárna Senica Ladislava Novomeského. Aj jej pričinením spolu s významnými celoslovenskými inštitúciami bol rok 2004 vyhlásený za Rok Ladislava Novomeského pri príležitosti 100. výročia narodenia básnika, počas ktorého sa v rôznych mestách Slovenska i v Prahe konali spomienkové podujatia. Ich vyvrcholením bude záver Roka Ladislava Novomeského v Senici spolu s vyhlásením výsledkov XVIII. ročníka súťaže.

Neviem s istotou, či som spomenula všetky oblasti jej odbornej práce, ale naisto viem, že je jej trvalou zásluhou to, že sa senická knižnica postupne stala moderným knižnično-informačným centrom Záhoria.

Jubilantke želáme pevné zdravie, veľa osobných i pracovných úspechov, optimizmu i trpezlivosti do ďalších rokov.

Emília Šebestová, zástupkyňa riaditeľky ZK Senica

Tri želania pre Dr. Ľudmilu Čelkovú

Nikto z nás, ktorí sme na tohtoročnej Bibliotéke stretli usmievavú, ochotnú a starostlivú „dušu“ stánku Slovenskej asociácie knižníc Dr. Ľudmilu Čelkovú, by nepovedal, že tesne po ukončení knižného veľtrhu, 26. októbra 2004, oslávi významné životné jubileum. Dr. Ľudmila Čelková – Lida, ako ju zvyknú volať blízki priatelia a kolegovia – je živým príkladom toho, že rodný list je obyčajnou klebetou, ktorú ona dokáže jednoducho vyvrátiť svojim zjavom! Akéže významné životné jubileum, keď niekto má v sebe toľko dobrých myšlienok a nápadov (aj energie a trpezlivosti ich realizovať), ako má Lida Čelková!

Lidu poznám bez jedného roka takmer štvrtstoročie. V Ústrednej knižnici SAV sme najmä v rokoch 1992 – 2002 veľmi úzko spolupracovali. Preto viem, že patrí k tomu vzácnemu druhu knihovníkov, čo v knižnici nielen pracujú, ale aj o nej premýšľajú. Veď aj na Bibliotéke nás reprezentoval každoročne štánok, ktorého estetický vzhľad, ale aj odborná náplň boli predovšetkým jej zásluhou.

Pod svoje ochranné krídla nebrala len svoju materskú knižnicu – ÚK SAV, ale doslova všetky knižnice slovenského knižničného systému. Ona totiž pochopila jednu nemiernu dôležitú vec, a to, že knižnica (či chceme, alebo nechceme) je taká, aký obraz si ľudia o nej vytvoria. Knižnica môže mať vynikajúce fondy aj výborné služby, ale obraz o jej výnimčnosti sa vo verejnosti vytvára len veľmi pomaly. No a Lida Čelková po dlhé roky veľmi trezivo a neúnavne tento pomalý proces ustavične doslova postrkovala dopredu a svojimi nie veľkými, ale skôr malými literárnymi útvarmi neustále dávala verejnosti na známosť nielen to, že knižnice existujú, ale že ľudia, čo v nich pracujú, sa snažia permanentne vytvárať hodnoty a poskytovať služby, ktoré môže celá verejnosť využívať. Bibliografický súpis prác, v ktorých Lida veľmi výstižne poukazuje na nejaké práve aktuálne pozoruhodnosti, či už v malej špeciálnej knižnici, či v knižnici mestskej, alebo vo veľkej vedeckej knižnici, by mal niekoľko desiatok strán. Nepoznám druhého takého človeka, či už z knižničného, alebo hociktorého iného prostredia, ktorý by propagácií knihy a knižníc venoval toľko osobného času a energie.

Jej takmer materské periodikum Knižná revue uverejnilo na svojich stránkach nespočetné množstvo rozhovorov, ankiet, kratších či dlhších článkov o knihách, knižniciach i knihovníkoch s jej podpisom alebo len skratkou „LČ“.

S výnimkou niekoľkých rokov, hneď po ukončení vysokoškolského štúdia, keď pôsobila ako redaktorka v časopise Čitateľ (ešte ako Ľudmila Jelenská), prežila Lida celý svoj profesionálny život (od roku 1976) v Ústrednej knižnici SAV. Málokto má tak dokonale zmapovanú knižnično-informačnú sieť SAV (KIS SAV) ako jej dlhoročná metodička a vyhodnocovateľka ročných štatistík – Ľudmila Čelková. Nikto tak „nebil na poplach“, keď sa táto, niekedy najdokonalejšia knižničná sieť na Slovensku začala v 90. rokoch pomaly, ale isto rozpadávať. Je i jej zásluhou, že si KIS SAV zachovala dnešné „status quo“. Jej zásluhou je i to, že ÚK SAV dodnes vydáva pre KIS SAV svoj Informačný bulletin, do ktorého nielen prispieva, ale ho aj celé roky rediguje.

Aj dnes, s odstupom času, keď už v ÚK SAV nepracujem, dokážem zreteľne vidieť Lidinu schopnosť spolupracovať na riešení problémov a spoluvytvárať hodnoty, ktoré zlepšovali „imidž“ knižnice nielen smerom k Predsedníctvu SAV, ale k celej slovenskej verejnosti. Aj dnes to môžem potvrdiť, ako veľmi som si cenila a cením jej schopnosť tímovej práce na takých projektoch, ako boli Slovenskí vzdelanci I – IV alebo Slobodná tvorba. S takou istou dôslednosťou pracovala i na projektoch Slovenskej asociácie knižníc, kde bola dlhé roky jednou z najaktívnejších členiek správnej rady.

Je skôr veľkou zriedkavosťou ako pravidlom, keď takéto vyhlásenia môže potvrdiť celá slovenská knihovnícka verejnosť a nielen pracovníci jednej knižnice. V prípade Lidy

Čelkovej však to tak je. Vďaka jej „písačkám“, ktorými predstavila verejnosti prácu nie jednej knižnice, poznajú jej meno v knižniciach na celom Slovensku.

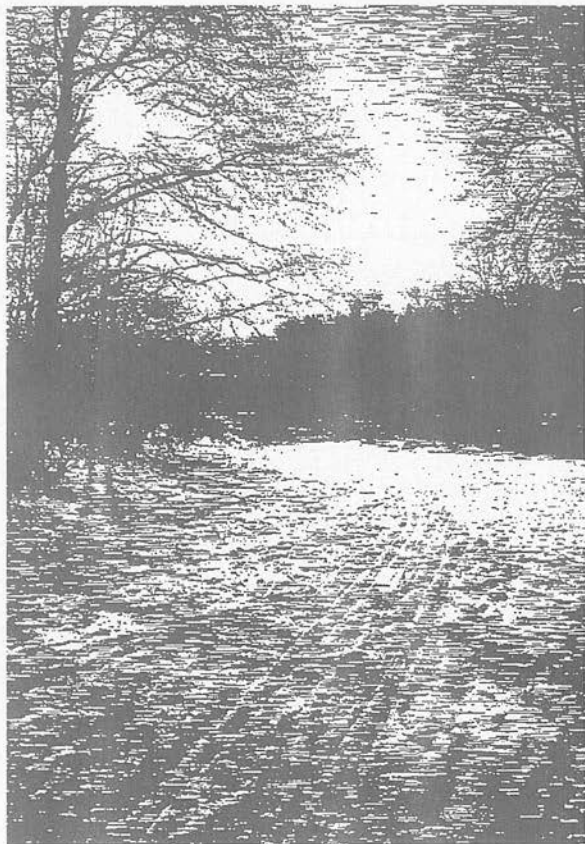
Keď teda pripustíme, že Dr. Ľudmila Čelková oslavovala v týchto dňoch životné jubileum, dovoľte mi, aby som jej v mene Váš všetkých vyslovila tieto želania:

Prajeme Ti, milá Lida,

- *veľa zdravia (len nezabudni prosím Ťa, keď pôjdeš nabudúce k lekárovi, že lekárske výskum už dnes natoľko pokročil, že na svete neexistuje zdravý človek a že jednou z najrozšírenejších chorôb je diagnóza),*
- *šťastný, veselý a dlhý život, ktorý v každom veku stojí za to, aby sa žil naplno (nezabúdaj, že starnutie je síce nepríjemné, ale je to jediný spôsob, ako sa dožiť vysokého veku),*
- *nech sa Ti ešte dlho v hlave roja samé dobré nápady!!!*

To Ti praje za dlhý zástup slovenských knihovníčok a knihovníkov

Marcela Horváthová

*Pokojué Vianoce
a úspešný nový rok 2005*

Vám želá

Vaša redakcia